

מהדורת 'קדן טללי ברכה'

שנה ח' (תשפ"ד)

אוצר פניני נאוני הדורות והחסידות

◆ משפטים ◆

מאמרים נבחרים משכיות חמדה, שווים לכל נפש
מכוונים ומדוממים ככתבם וכלשונם מתוך הספרים הקדושים

זהר המבאר

הכתר והכבוד

בהוצאת ישיבת "אביר יעקב"
מוסדות "אור מאיר ושמחה" נהריה
ע"ש כ"ק אדמו"ר רבי מאיר אביחצידא זיע"א

טו רק כלפי חוץ
נאה העניות לישראל
מילתא חדת"א

יב לא תגנוב
ניצוץ אורה חסידי לפרשת השבוע
ספיר ויהלום

יא השעבוד הוא
להשי"ת לבדו
אוצר פניני החסידות

העלונים: אביר יעקב • מילתא חדתא • ספיר ויהלום • ובחרת בחיים • המגיד ממעזיטש • מכתלי בית הדין • מגדנות

מכון אור לישראל

ירושלים - נהריה

תורת אמת | הוראת פְּרִשֶׁת מִשְׁפָּטִים – לא להיות מִשְׁעָבֵד לְשׁוֹם דְּבַר זולת להִשָּׁם יִתְבָּרַךְ א

ילקוט מאורי אור | על יְדֵי מִשְׁאָ וּמִתּוֹן בְּאִמּוּנָה מִתְקַרְבִּים לִקְב"ה א

אור המאיר | על הָאֲדָם לְזָכֹר גַּם בְּצִאֲתוֹ בְּשׁוֹנָקִים אֶת עֵקֶר מִטְרַת בִּיאָתוֹ לְעוֹלָם א

זָכְרוֹן זֹאת | קִדְּם הַעֲסוּק בַּעֲנִינֵי גְשָׁמִיּוֹת יֹאמֵר שְׁפֹנְנָתוֹ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ כַּח וְסִיּוּעַ לְעִבּוּדָתוֹ יִתְבָּרַךְ א

חמרא טבא | הַטְרוֹד בְּמִלְאֲכָתוֹ כֹּל יָמוֹת הַחַל מַעֲלָה וּמִתְקַן אֶת כָּל יְמֵי הַשְּׁבוּעַ עַל יְדֵי שְׁמִנְצַל הַשֶּׁבֶת פְּרָאוֹי ב

לב שמחה | גַּם בְּאֶשֶׁר עוֹסֵק בַּעֲנִינֵי הָעוֹלָם הַזֶּה יִקְוֶה וְאֵהֱבֵת אֶת ה' אֱלֹקָיו בְּ אִמְרוֹ חַיִּים | רָמְזוּ וְנִלְאָ בְּמַעֲלַת תְּשׁוּבָה בְּשִׁמְחָה שְׂזוּדוֹת נַעֲשִׂים כְּזִכּוֹת ב

באר לחי ראי | הַעֲלָאת הַדִּינִים וְהַמְתַּקְתָּם לְרַחֲמִים ב

אור החיים | רָמְזוּ הַפְּסוּק עַל שְׁכָרוֹ שֶׁל הַמֵּתְאַוֶּה וּמִתְלַהֵב לְעִבּוּדַת הַבּוֹרָא ג

מחשוף הלכּוֹן | יָצַר הַטּוֹב בּוֹרַח מִהַהוֹלֵךְ אַחֵר עֲצַת יָצַר הָרַע ג

מחשוף הלכּוֹן | הַקְּב"ה יִשְׁלַם לָנוּ לְעֵתִיד לְבוֹא בְּמִיטָב ג

אזור אלהיו | כִּפְרָה עַל יְדֵי יִסּוּרִים קָלִים רַק כְּאֶשֶׁר מֵאֲמִין בָּזֶה ד

לקוטי שיחות | בְּאוֹר הַחֲלוּק בְּדַבְרֵי רַש"י בְּשִׁתֵּי הַמְקוֹמוֹת בְּהֵם מְזַכֵּר חֲדָשׁ הָאֲבִיב ד

אור לשמים | כְּשֶׁשֶׁבֶת וְרֹאשׁ חֲדָשׁ בִּיחַד אֲזִי נִמְשָׁךְ שְׁפַע פְּרִנְסָה לְעוֹלָם ד

שם משמואל | בְּשֶׁבֶת רֹאשׁ חֲדָשׁ יֵשׁ הָאָרֶה מַעֲיִן לְעֵתִיד לְבוֹא ד

ישועות משה | 'שֶׁבֶת רֹאשׁ חֲדָשׁ' – הַ'שֶּׁבֶת' נוֹתֵנָת כַּח לְהַשְׁקִיעַ הַ'רֹאשׁ' וְהַמַּח בַּ'חֲדָשׁ' הַרּוֹמְזוֹ עַל תְּשׁוּבָה ה

שארית ישראל | בְּפְרִשֶׁת מִשְׁפָּטִים יֵשׁ תְּקוּן לְכָל הַנְּדָחִים ה

דגל מחנה אפרים | הַסְּמוּכִים עַל שְׁלַחַן אֲבִיָּהֶם אַחֵר הַחֲתָנָה בְּלֹא טְרִדוֹת פְּרִנְסָה יְכוּלִים לְהַגִּיעַ לְמַדְרָגָה גְּדוּלָה ה

רמפ"ו | בַּחוּרֵי יִשְׂרָאֵל – הַנְּבָחִרִים וְהַקְּדוּשִׁים שְׁבָעִם ה

באר משה | עַל כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל לְהַעֲלוֹת מוֹרָא עַל רֹאשׁוֹ שְׁמָא הוּא הַמַּעֲכָב בִּיאַת מִשְׁיַח ה

פרי צדיק | תּוֹכַחַת הַיְּהוּדִי הַקְּדוּשׁ זִיע"א עַל הַזְּרִיזוֹת הַנְּדָרְשָׁת לְתִשׁוּבָה בְּדוֹרְנוֹ ה

תולדות אדם | הַיְּהוּדִי הַקְּדוּשׁ זִיע"א הַשִּׁיג בְּכָל רֹאשׁ הַשָּׁנָה הַשְּׂגָה חֲדָשָׁה לְעִבּוּדַת הַבּוֹרָא ה

נעם מגדים | הַחֲפִץ לְהִתְקַרֵּב לְצַדִּיקִים אֵין לוֹ לַחוּשׁ וְלַהֲתַבְּנֵשׁ מִלְּעִגּוֹ שֶׁל אִף אָדָם ה

חתם סופר | יֵשׁ לְהַתְּפַלֵּל וְלִלְמַד עַל דַּעַת גְּדוּלֵי הַדּוֹר ה

אמרי אלימלך | כָּל עוֹד לֹא תִקּוֹן הָאֲדָם מִדּוֹתָיו מִרְמָה עֲצָמוֹ שְׁפֹנְנָתוֹ לְשֵׁם שְׁמִים ה

תפארת שלמה | 'עֵין תַּחַת עֵין' – שְׁמִירַת הַעֲיִנִים ה

מגן אברהם | עַל הָאֲדָם לְעַבְד וּלְזַכֵּר הַיֵּטֵב אֶת גּוֹפוֹ וְחִמְרִיּוֹתוֹ מִהַתְּאַוֹת ה

דודאים בשדה | הַעוֹבֵד אֶת הַבּוֹרָא וְגַם נִמְשָׁךְ אַחֵר תְּאַוּוֹת הוּא כְּתַעֲרוּבוֹת בְּשֵׁר בְּחֻלְב ו

אור המאיר | אֵין לְהַשְׁתַּהוּת בְּגִשְׁמִיּוֹת אֶפְלוּ רַגַע אֶחָד ו

אור הגנוז לצדיקים | עֵקֶר הַחֲדוּשׁ הוּא כְּאֶשֶׁר הָאֲדָם מִתְנַהֵג בְּמַעֲשָׂיו הַגְּשָׁמִיִּים בַּקְּדָשָׁה ו

שפת אמת | 'אֲנָשִׁי קֹדֶשׁ' – הַתְּקַדְּשׁוּת בַּעֲשִׂיַת מַעֲשִׂים גְּשָׁמִיִּים וְלֹא פְרִישׁוֹת מִלְּאֲכִיַת ו

מאור ושמש | בְּלַמּוּד נִגְלוֹת הַתּוֹרָה וּבִפְרָט דִּינֵי מִמוֹנוֹת קֶשֶׁה יוֹתֵר לְלַמַּד בְּאִימָה וְיִרְאָה ו

באר משה | עַל יְדֵי הַתְּפִלוֹת מִתְּמַתְקִין הַדִּינִים לְרַחֲמִים ו

אוצרות גאוני הדורות

פך הכהן | חִיבֵי תְּשֻׁלוּמֵי רַפּוּי וְשִׁבְתַּת בַּחוּץ לְאֶרֶץ ו

שבט מיהודה | סִגְלַת הַשֶּׁבֶת לְרַפּוּאָה שְׁלֵמָה ו

מאזני צדק | מִצִּיאַת הַחוּטָא בְּדוֹר הַמְדַבֵּר עַל יְדֵי זְרִיחַת הַשְּׁמֶשׁ עֲלָיו ו

ויכתב משה | יְשִׁיבַת הַדִּינִים לְכַף אֶת הַנִּתְבָּע מִשְׁעוֹר שְׁוֶה פְרוּטָה ו

יבא הלוי | הַלְוָאָה תִּנְתֵּן בְּגִלּוּי וְצַדִּיקָה בְּסֵתֵר ז

מקרא מפרש | עֲקִירַת הַשְּׂנָאָה עַל יְדֵי הַפְּרִיקָה וְהַטְּעִינָה ז

אמרי רש"ד | עֲנִישַׁת בֵּית דִּין שְׁלֹא בְּדִין כְּדֵי לַעֲשׂוֹת סִיג לַתּוֹרָה ז

באר שמואל | שְׁמִירַת הַדִּינִים מִלְּטְעוֹת בְּהַכְרַעַת הַדִּין ז

מי מנוחות | אֵין לְדִינִים לְפַסֵּק עַל פִּי אִמְד הַדַּעַת ז

ספר החנוכה | אֵין הַבְּרָכָה שְׂרׁוּיָה בְּמַעֲשֵׂי יְדֵיהֶם שֶׁל בְּעַלֵי שְׁקָר ז

פד הקמח | הַזְּהִיר לְדַבֵּר אֶמֶת תְּפִלְתוֹ נִשְׁמַעַת ח

שערי קדשה | עֲנִשׁוֹ שֶׁל הַדּוֹבֵר שְׁקָרִים ח

צידה לדור | הַתְּרַחֲקוֹת מִעֲבַרַת הַשְּׁקָר שֶׁהִיא תְּדִירָה וּנְמִצּוּיָה בְּיוֹתֵר ח

אמרי ישראל | הַתְּרַחֲקוֹת מִשְׁמִיעַת דְּבָרֵי שְׁקָר ח

שני לוחות הברית | הַאוֹמֵר שְׁקָר לְעוֹלָם אֵינוֹ מִפְּסִיד ח

לב דוד | תַּמָּה עַל הָאֲדָם שְׁמַדְבֵּר שְׁקָרִים ח

סדור עולת תמיד | עַל יְדֵי הַשְּׁקָר מִתְּעוֹרְרַת מִדַּת הַדִּין ח

חזון ישעיהו - תְּפִלָּה לְעַנִּי | עַל יְדֵי הַתְּרַחֲקוֹת מִדְּבַר שְׁקָר זוֹכֶה לְמַדַּת הַקְּדָשָׁה ח

הכתוב לחיים | רָמְזוּ הַכְּתוּב לְשִׁכְרוֹ שֶׁל הַשׁוֹמֵר פִּי מִלְּדַבֵּר שְׁקָר שֶׁתְּפִלְתוֹ נִשְׁמַעַת ט

משכיל לאיתן | הַשְּׁקָר גּוֹרֵם לְמִיתַת הַצַּדִּיקִים ט

שפת תמים | הַזְּהִיר בְּמַדַּת הָאֶמֶת נְצוּל מִמְּלֶאכֶה הַמְּנוֹת ט

מעשי צדיקים ט

ספיר ויהלום | הַאֵרֶה חֲסִידִית מִן הַפְּרִשָׁה ט

זוהר הקדוש | עַם פְּרוּשׁ הַכַּתֵּר וְהַכְּבוֹד טז

קו 'מחברים'

שע"י ממלכת התורה עוז והדר

02-803-9999

לשאלות הלכתיות בבית ההוראה הקש 8

נושאים בפרשת משפטים

מעלת הפרשה

תורת אמת

רבי יהודה ליב איגוד מלובלין זיע"א הוראת פרשת משפטים - לא להיות משעבד לשום דבר זולת להשם יתברך

הסדרא הזאת היא ראשונה אחר מתן תורה, כי עשרת הדברות שמענו במעמד הר סיני, ובהם נכללו כל התרי"ג מצוות, ומאמר הראשון של עשרת הדברות היה 'אנכי ה' אלהיך וגו'', הינו שיש די באלהותי להספיק לכל צרכיכם, באין צורך להכניע עצמו לשום בריאה ולשום סבה, רק אלי.

ומאמר השני 'לא יהיה לך' היא אזהרה לכל לשכת בנה ולקבל חס ושלום מרות ושעבוד אחר. ועל זה בא תכף המצוה ראשונה בסידרא זו 'כי תקנה עבד עברי וגו' ובשביעית יצא לחפשי חנם, להורות 'כי לי בני ישראל עבדים' (ויקרא כה טו), שאינם משעבדים לשום דבר רק אליו יתברך, על פן אף אם שכח ונשחטעבד לשעבוד אחר, 'בשביעית יצא לחפשי חנם' ויוסר ממנו השעבוד אחר, רק 'כי לי בני ישראל עבדים'.

ומצוה זו נוהגת בכל אדם ובכל זמן, שאף שהמצוה של עבד עברי אינו נוהג עתה בפעל, התורה היא נצחית, כי עקר שרש מצוה זו שסיר אדם מעליו כל מיני שעבוד אחר, ולא יהיה משעבד לשום דבר זולת להשם יתברך. ואף אם חס ושלום שכח וקבל עליו שעבוד אחר חס ושלום מאיזה ענין שיהיה, יצא לחפשי וסיר מזה לשעבד עצמו להשם יתברך.

וזה אינו נוהג בעבד דוקא, רק בכל אדם, כי האדון יוכל לשפח יותר מחמת פי יש לו התנשאות והוא משעבד לגאות לבו חס ושלום, על פן היא מצוה פללית לכל ישראל ובכל זמן, לשעבד עצמו להשם יתברך לבדו.

בשבת קדש הזמן המכשר לצאת מכל השעבודים

והזמן המכשר לנה הוא שבת קדש, ניקח דכולא, כמו שאיתא בזהר הקדוש (ח"ב פט). על פסוק 'ביום הניח ה' לך מעצבך ומרגזך הקשה' (ישעיה יד ג), ועל זה רומזו 'בשביעית יצא לחפשי חנם' כי בשבת קדש יוצא כל איש ישראל מכל שעבוד והוא ניקח דכולא, ניקח דגופא ונפשא רק להתענג על ה' בעבודתו יתברך,

וכנאמר אחר כך בסידרא הזאת (כג טו) 'ועבדתם את ה' אלהיכם וגו':

משא ומתן באמונה

ילקוט מאורי אור

רבי יעקב ישראל מטשערקאס זיע"א על ידי משא ומתן באמונה מתקרבים לקב"ה

ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח ידו במלאכת רעהו (כב ט). התלמידי חכמים ולומדי תורה יכולים להתקרב אל השם יתברך על ידי שעוסקים בתורה ותפלה, אבל במה יתקרב בעל הבית, הינו איש פשוט שאינו יודע ללמד, במה יוכל הוא להתקרב אל האלהים לבקש השפעת קדשה.

ואמר הכתוב אם לא שלח ידו במלאכת רעהו - הינו אם נשא ונתן באמונה, וגם לא ירד לאמונת חבירו, ונזהר בכל הדינים שבין אדם לחברו על פי מצוות התורה, על ידי זה יוכל האדם לקנות שלמות ונפשו ולהתקרב אל האלקים:

אור המאיר

רבי זאב וואלף מז'יטומיר זיע"א על האדם לזכר גם בצאתו בשוקים את עקר מטרת ביאתו לעולם

כי תקנה עבד עברי (כא ט). ירצה להורות כל אחד ואחד מישראל הרוצה לקנות בבחינת עצמו, עבודת עברי המטל על כל אחד מישראל לעבוד עבודת הקדש, מודיע הכתוב ראשית הפל מחיבת לתקן ז' מי הבגין הנתן ביד האדם לתקן, זהו שש שנים המורים ששה קצות, כל זה תהיה עקר עבודתו בעולם הזה יומם וליילה.

ואולם שיש חלקים רבים באישי הישראלים לדעת את אשר יעבדו מהם בעת עסקיהם בתורה ותפלה ומעשה המצוות, אזי מחשבתם דבוקה אל הבורא ברוך הוא, ובצאתם לחוצה נעדרים מהחכמה לתן עצות לנפשם למצא גם שם בחינת עבודה אל הבורא.

ורבים וגם שלמים אשר יש בהם מדעת קונם, נפשם יודעת מאד שבלתי אפשרי להיות האדם תמיד במדרגה גבוהה ורמה, כי אדם מוכרח לאכול ולשתות

וכדומה מהדברים, על פן מקנה בעצמו עבודת הקדש להיות לו התפשטות השכל אפילו במעשהו בחוץ.

תוכחת מוסר על המשתמטים מעבודת הבורא כתואנה שעסוקים לפרנס את בני ביתם וילדיהם

ופחותי הערף שכחי אלקים, כל עקר ההולכים בשוקים וברחובות, בטענת חטים ומזון לפרנס אשתו ובניו, לומר שהוא בעל אשה וחיב במזונותיה ופרנסת ביתה, עד ששוכח עקר המכון על מאי אתא להאי עלמא שפלה.

מול זה בא הרמז בתורה אם בעל אשה הוא ירצה אותן האנשים הפחותים פשוטאליים אותם עד מתי תתעלמו מן התורה והעבודה ומעשה המצוות, אשר לזה עקר ביאתו בעולם הזה לסגל מצות ומעשים טובים.

אם ראית איש כזה וחרוץ בפיו, יש לי אשה ובנים קטנים ואני חיב במזונותיהם, ולא עוד שפוער פיו לומר שעושה צדקה בכל עת, על דרך מאמרם ו"ל (כתובות ג) זה המפרנס אשתו ובניו פשהם קטנים, ורבים הם עמי הארצות עתה בדור הזה הבאים בטענת כזה רבם כמו כלם.

ותשובתם פתיב בצדס להוכיח על פניהם, ידוע תדעו מי שעולה על רוחו ככה לומר בעל אשה הוא והוא חיב במזונותיה, ומטרד נפשו לבלות ימים ושנים להכל ולריוק בשביל האשה ובנים, מודיעו הכתוב מה יהיה משפטו ליום אחריתו, כי מי גבר יתיה ולא יראה מות, אז יגרשו אותו ממחצתו.

על דרך שזכרנו בשם זהר חדש אם לא תדעי לך תיפה בנשים צאי לך (שה"ש א ט), צא אומרים לו, וגם אשתו עמו כמהו פמותו גם שניהם, מגרשים אותם מעולם העליון, והכל בסבתו ומעוט הכרתו שסובר שהוא בעל אשה ועליו מטל כל זה, עד שנטרד מעולם הזה ומעולם הבא, וזהו אם בעל אשה הוא ויצאה אשתו עמו בנזכר:

זכרון זאת

רבי יעקב יצחק מלובלין זיע"א

קדם העסוק בעניני נשמייות יאמר שכונתו שיהיה לו כח וסיוע לעבודתו יתברך

הנה איתא, נראה לי בספר שבט מוסר, לומר האדם בפה מלא קדם עניני

בתורה, וכוה ורפא ירפא את כל ימי השבוע הקודם על ידי שמירת שבת כראוי:

לב שמחה

רבי שמחה בונם מגור זיע"א

גם כאשר עוסק בעניני העולם הזה יקום ואהבת את ה' אלקיך

פרשת עבד עברי איתא בשפת אמת, עבד עברי הרמז על כל איש מישראל, ואיתא ואם אמר יאמר העבד אהבתי את אדני (כא ה) הפונה כלפי מעלה, על אהבת ה'.

וחשבתי שזהו שפפל הפתוב אמר יאמר הרמז לדורות, תמיד לומר אהבתי את אדני, וגם כאשר האדם עסוק בגשמיות, את אשתי ואת בני, גם אז יהיה בזה הבחינה של אהבתי את אדני.

וזה פרוש ו'אהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך' (דברים ו ה), שאף כשיהיה האדם עסוק בעניני עולם הזה בגשמיות, 'בכל מאדך', גם אז יקום 'ואהבת את ה' אלקיך' (תשר"ו:)

(ט) פרוש, הראשית הוא המחשבה, בכורי הוא דבור, יש לומר שבא מחשבתו לגמור, אדמתך של הגשמיית, תביא בית ה' אלקיך:

חמרא טבא

רבי אברהם שמחה מפארנוב זיע"א חטוד במלאכתו כל ימות החל מעלה ומתקן את כל ימי השבוע על ידי שמנצל השבת כראוי

אם יקום והתהלך בחוץ וכו' (כא ט). יש לומר שרומז לנו על בעלי משא ומתן אשר תכף בקומו בבקר מכרח להיות מתהלך בחוץ ובשוקים ורחובות למצא טרף לביתו, וזהו על משענתו, משענת הלחם וכלכלה, ואין ביכלתו לעסק בתורה. **ואמר** הפתוב, עם כל זה ונקה המכה, אין עליו עגש חס ושלום, וזהו במסורה ואיך (במדבר ח לא) 'ונקה האיש', אף באפן רק שבתו יתן, אשר בבא יום שבת קדש שאז אסור במשא ומתן יראה להיות זהיר בשמירת שבת קדש ואז יעסק

עולם הזה, כמו אכילה ושתיה וכדומה לו, לומר בפה מלא, הריני מוכן לאכל להיות לי פת לרצון אל ולקיים מצותיו שצוני 'השמר לך ושמר נפשך מאד' (דברים ד ט), 'ואכלת ושבעת כו'' (שם ח ט), וכיוצא בזה, וכן בשאר עניני גשמיות, וכמו שאיתא בחובת הלכות.

וכן כשנסע לסחורה, יאמר בפה מלא, הריני נוסע לסחורה להיות לי ממון לכבוד השם יתברך לשלם שכר למוד בני, להיות בני תלמידי חכמים עוסקים בתורה ובמצוות לשם שמים, וכן להשיא בנותי לתלמידי חכמים, ולכבד את השבת, ולתן צדקות ומעשר וכיוצא בזה.

ובזה מקשר עסקיו בו יתברך. והגם שבא אחר כך הנאות גשמיות, זה רק במחשבה, והעקר היה במחשבה ודבור, וכן הפל הולך אחר המתחיל, ויש לו על ידי זה עזר וסיוע להיות פנתו לשמים, ושלא תבטל אותו הנהגותיו מדבקותו יתברך.

וזה יש לומר ראשית בכורי אדמתך (כג)

פרשת משפטים

לשבר מדותיו הרעות, והשיב לו שייכול יותר לשבר מפרקתו וידין קדם שישבר מדותיו, רק אם תעסק בתורה ותתפלל בכונה לעשות רצון קונך אז ממילא יפלו המדות הרעות. וזה על דרך הני"ל.

באור הרמז בפסוקי הפרשה

ואם פן ענין ו'אלה המשפטים וגו'' להמתיק הדינים, וגם 'שש שנים וגו'' לזכר מדותיו וכו' כמו שזכרנו, הוא מדרגה גבוהה למתחילים בעבודה, אף כל מקום שנאמר ו'אלה מוסף על הראשונים, ובפרשה הקודמת (כ כב-כג) כתיב 'ואם מזבח אבנים תעשה לי וגו'' לא תבנה אתהן גזית וגו' ולא תעלה במעלת וגו'', פי זבחי אלקים רוח גשברה' (תהלים נא ט), כל הזבוח יצרו וכו'.

ואם מזבח אבנים' כתב רש"י ו'ל בשם המכילתא דואם זה חובה וכו' עין שם. ויש לומר דאבנים נקראים אותיות כידוע מספר יצירה שלש אבנים בונים ששה בתים, והם אותיות התורה והתפלה – שעל ידם יכול לזבח יצרו כמו שאמרו ו'ל (סוכה נב:) אם פגע בך מגול זה משכהו לבית המדרש וכו'.

ועל ידי האבני קדש – אותיות התורה והתפלה יכול לזבח את יצרו. אף

דלית דין פלל, ואז נעשו המשפטים רחמים גמורים ונמתקים כל הדינים.

על ידי תקון המדות יוצא האדם להרות מיוצרו

אך איך תוכל לבא לזה, על זה אמר, כי תקנה עבד עברי, כשינתנה בנפשך עבדות של עברי, שמתחלה שש שנים יעבד, שיתקן הששה מדות אהבה ויראה וכו' ולזככם, ובשבעת היא אמונה, מדה שביעית, סופה דכל דרגין ונעוץ תחלתן בסופן וכו', בזה דוקא יצא לחפשי חנם מהסטרך אתרא שנקרא חנם וכו'.

בתחלת העבודה אין לאדם לדקדק מדאי לתקן מדותיו

אמנם נודע על פי דרכי העבודה אשר הורנו רבותינו הקדושים זיע"א, כי בתחלת העבודה אי אפשר לדקדק במדותיו לזככם מכל סיג וכו', כי תרבה עליו חמת השדה - הם המשחיתים רחמנא לצלן שנקראו על ידי העונות, כמו שנאמר 'תנסרף רעתך' (ירמיה ב ט), וצריך להתגבר רק על ידי עשיית הטוב ועסק התורה והתפלה וכו'.

הדרכה מפלאה מהרה"ק מרוזין זיע"א

וכמו ששמעתי מפה קדוש מורי חמי ו'ל, ששמע מרבו הקדוש מרוזין ו'ל שאמר לאיש אחד על בקשתו שיוכל

ואלה המשפטים אשר תשים לפניך (אלה פוסל את הראשונים ואלה מוסף על הראשונים, רש"י) (כא א)

אמרי חיים

רבי חיים מאיר מוויז'ניץ זיע"א רמז נפלא כמעלת תשובה בשמחה שזדונית נעשים כזכיות

אלה נוטריקון ל'יהודים ה'יתה א'ורה, הינו תשובה מיראה שזדונית נעשו לו כשגגות, שאז רק פוסל את הראשונים, חטאיו הקודמים.

ואלה נוטריקון ל'יהודים ה'יתה א'ורה ו'שמחה, כאשר עושה תשובה בשמחה, הינו תשובה מאהבה, אז מוסף על הראשונים, זדונותיו הקודמים נעשו לו כזכיות (ליקוטים):

ואלה המשפטים אשר תשים לפניך (ואלין דינא די תסדר קדמיהון, תרגום אונקלוס) (כא א)

באר לחי ראי

רבי יצחק מבענדער זיע"א

הצלת הדינים והמתקתם לרחמים

יש לבאר פרוש ו'אלה המשפטים ותרגם אונקלוס ואלין דינא די תסדר קדמיהון, פרוש לפני הדינים ולמעלה מהם, לאתר

שעשה זה האדם המכה, או נקמה המכה, שהרי עשה תשובה עד שחזר לו יצר הטוב. רק שבתו יתו, דהיינו יעשה תקון כנגד הימים שנתבטל יצר הטוב ויכרח מעליו, ורפא ירפא, ישתדל האדם הזה לרפאות לעצמו רפואת הגוף ורפואת הנפש:

כי יבער איש שדה או כרם ושלח את בעירה ובער בשדה אחר מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם (כב ד)

מחשוף הלבוש

רבי יעקב אביחצירא זיע"א

הקב"ה ישלם לנו לעתיד לכוא במיטב

אפשר לרמוז על ארצנו ועל נחלת אבותינו, שהיא המעלה והמשפחת מכל הארצות, שאין כמות פרותיה בכל העולם, כמו שכתוב (לעיל ג ח) 'ארץ זבת חלב ודבש', 'ארץ חטה ושערה וגפן ותאנה ורמון' וכו' (דברים ח ח), וכתוב בה (שם יא יב) 'ארץ אשר ה' אלהיך דרש אתה תמיד עיני ה' אלהיך בה' וכו'.

וגרם העון והגלגול הקדוש ברוך הוא מתורבה, והיא גם היא נאנחה ותשב אחר, ונתמעטו פרותיה ונמסרו ביד סטרא אחרא. ואף על פי שעונותינו גרמו, עתיד הקדוש ברוך הוא להחזיר עטרה לישנה, ולהחזירנו לתוכה ולשבענו מטובה, ולהחזירה לשבח יותר משנים קדמוניות, כמו שאמר (ישעיה נא א) 'כי נחם ה' ציון נחם כל חרבתייה וישם מדברה כעדר' וכו', והקדוש ברוך הוא שחבל בה עליו לשלם במיטב.

בני ישראל הגלו מא"י שהוא מרעה טוב

וזו שנגמר כי יבער איש, איש זה הקדוש ברוך הוא, שמתחלה עשה לנו ארצנו מקום מרעה טוב דשן ושמן. שדה או כרם, שדה נאמר על סתם ארץ ישראל, וכרם על ירושלים, דהיינו עשה אותם לנו מקום מבחור המרעה והיינו יושבים לבטח.

אחר כך ושלח את בעירה, הם אנחנו ישראל הנקראים צאנו צאן מרעיתו, ובער בשדה אחר, ששלח אותנו לרעות בשדות אחרות, שדות חוצה לארץ, שדות סטרא אחרא, המקום טמא והמרעה טמא, ושחת אותנו ושחת ארצנו ומסרה לנכרים, לכן חובה עליו לשלם במיטב, וזהו מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם:

אפשר לרמוז על מריבת אדם עם יצר הטוב, דייצר הטוב משתדל עם האדם לקיים מצות עשה ולא תעשה, וייצר הרע מקטרגו ומסית את האדם שלא לקיים שום מצוה.

ופעמים מתפתה האדם ושומע לייצר הרע ומתירשל מלקים מצות עשה אבל שומר עצמו שלא לעבר על מצות לא תעשה, ויש אדם שעובר על מצות לא תעשה ומקיים מצות עשה, ויש שמקיים הכל, ויש שמבטל הכל. וכששומע אדם לייצר הרע והולך אחר עצתו, יצר הטוב בורח ומתאבל על האדם ההוא עד שיחזר למוטב וישוב אליו, כמו שאמר (ישעיה נז יח) 'ואשלים נחמים לו ולאבליו':

'באכן או באגרה' הם בטול מ"ע ומל"ת

וזו שנגמר וכי יריב אנשים, הוא האדם עם יצר הטוב, דייצר הטוב אומר לאדם לקיים מצות עשה ולא תעשה, והוא לא רצה לשמע לו, וזהו והכה איש את רעהו, האדם הפה את יצר הטוב. באכן, דהיינו שעשה האדם לבו קשה באכן מלקים מצות עשה, וכיון שעשה האדם לבו קשה באכן, אז הוי כנוטל אכן ומכה בה לייצר הטוב.

או באגרה, מריי שעובר על מצות לא תעשה, שגורף האסור במגרפה ואוכלו, אגרה גימטריא 'זה האסור', גורף האסור ואוכלו ועובר על מצות לא תעשה. אי נמי, באכן רומז למצות לא תעשה, דמלת אכן במלוי אל"ף ב"ת נ"ו"ן סופי תבות המלוי עם שלש אותיות אכן גימטריא 'לבטל שס"ה לאוין', דייצר הרע מקשה לבו ונעשה חצוף ואינו מתבייש לעבר על מצות לא תעשה, באגרוף מלא וכו' עם הכלל גימטריא ה"ם רמ"ח, שגורפו יצר הרע וגוררו מלקים מצות עשה.

ומה שעשה יצר הרע לאדם הזה אכן או אגרה, בהם הפה האדם הזה לייצר הטוב שהוא רעהו, אבל לא מפת מות, רק ברח יצר הטוב ונתרחק מן האדם הזה, ודומה כמו שנפל למשכב, דכל עוד שלא מת האדם, יצר הטוב מצפה ומקנה שמה יחזר בו וישוב גם הוא למקומו ככראשונה, משום הכי קרי ביצר הטוב לא מת רק נפל למשכב.

תקון נגד הימים שנתבטל מיצר הטוב

והתקון לזה הוא אם יקום והתהלך בחוץ, דהיינו אם יחזר זה האדם בתשובה, ועל ידי תשובתו יקום יצר הטוב והתהלך בחוץ, וזהו על משענתו, היא התשובה

'ולא תעלה במעלת וכו'', כי במפלא מרף אל תדרש וכו', כי רב השמן מכבה את הנר, וצריך לילך בהדרגה, ובמה שהרשית התבונן וכו'.

ועל ידי זה תוכל להגיע אחר כך ל'ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם' – להמתיק את הדינים ולקטש מדותיו שיהיה בלתי לה' לבדו, עד שיצא חפשי מהסטרא אחרא הנקרא חנם כמו שנגמר 'זכרנו את הדגה וכו' חנם' (במדבר יא ה) וזכרנו את חנם בלא מצות, ויצאנו לחפשי נקרא בן חורין כמו שאיתא (אבות פ"ו מ"ב) אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה וכו':

ואם אמר יאמר העבד אהבתי את אדני את אשתי ואת בני לא אצא חפשי (כא ה)

אור החיים

רבי חיים בן עטר זיע"א

רמוז הפסוק על שכרו של המתאנה ומתלהב לעבודת הבורא

ואומר ואם אמר יאמר העבד וגו', כאן הודיע הפתוח עבודת העבד ישראל המתלהב לעבודת קונו, ואף אחר שאפסו פחותיו מתאנה תאנה לעבד האדון. וזה הוא אומר אהבתי את אדני את אשתי ואת בני, שהם הנשמה והמצות שעושה בעולם הזה, ואינו רוצה לצאת מהעולם הזה לחפשי כמתים, וזה יורה על החשק והתאנה בהאדון.

לאיש פנה מבטיחו האדון כי לו יקרא 'עבד ה', וימלא תאוותו, תאוות לבו נתתה לו' (תהלים כא א), אף לא עתה, כי עתה אין לו עוד בעולם, אלא ועבדו לעלם, לעולם הבא יבחר בו ה' מהמלאכים להיות לו לעבד נאמן. ומצינו שכן היה למשה, שקראו ה' (דברים לד ה) 'עבד ה', שנתאנה לחיות לפנס לארץ ישראל לעבד ה' ולקיים מצותיו (שם יד):

וכי יריב אנשים והכה איש את רעהו באכן או באגרה ולא ימות ונפל למשכב. אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונקמה המכה רק שבתו יתו ורפא ירפא (כא יח-ט)

מחשוף הלבוש

רבי יעקב אביחצירא זיע"א

יצר הטוב בורח מההולך אחר עצת יצר הרע

אלקים לא תקלל (כב כז)

אזור אליהו

רבי אליהו מוויסקיט זיע"א (תלמיד הרה"ק מקוצק זיע"א)

כפרה על ידי יסורים קלים רק כאשר מאמין בזה

אלקים לא תקלל וגו'. תרגומו דינא לא תקיל, הענין בזה על דרך מאמר חז"ל (ערכין טו:) עד היכן תכלית יסורין וכו', אפילו הושיט ידו לפיס לטול שלש ועלו בידו שמים, כי השם יתברך טוב ומטיב וגובה מן האדם בדרך קל מאד, אולם זהו כשהאדם מאמין שכל המאצעות הם בהשגחת הבורא יתברך, אבל אם אמר יאמר האדם שרק מקרה הוא ואין שם על לבו את הדבר קל כזה, זהו נקרא מבטט ביסורין, ואיש כזה אין דבר כזה נחשב אצלו ליסורים, יכול לבוא חס ושלום ליסורים גדולים, זה אלקים לא תקלל בתרגומו, הינו שאל יקל בעיניו התכלית יסורים:

את חג המצות תשמר שבעת ימים תאכל מצות כאשר צויתך למועד חדש האביב (חדש האביב) - שהתבואה מתמלאת בו באביב, 'אביב' לשון אב, בכור וראשון לכשל פרות, רש"י (כג טו)

לקוטי טיחות

רבי מנחם מענדל מליובאוויטש זיע"א באור החלוק בדברי רש"י בשתי המקומות בהם מזכיר חדש האביב

והנה בפרשת בא נאמר כבר היום אתם יצאים בחדש האביב (שמות יג ד), ושם לא פירש רש"י תבת 'אביב', רק מפרש המעלה דחדש זה לגבי היציאה ממצרים - וכי לא היינו יודעים באיזה חדש יצאו, אלא כן אמר להם, ראו חסד שגמלכם שהוציא אתכם בחדש שהוא פשר לצאת, לא חמה ולא צנה ולא גשמים, וכן הוא אומר 'מוציא אסירים בכושרות', חדש שהוא פשר לצאת.

ויש לומר, שהחלוק בין פרושי רש"י דפרשת בא ודפרשתנו קשור עם החלוק בתכן המצות המדברות בהפרשיות האלו:

בפרשת בא מדבר בעקר אודות זכירת יציאת מצרים, כמו שנגאמר בפסוק שלפני זה 'זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים' [וכן בכתובים שלאחר זה ההדגשה אינה (פל דף) על קביעת החג, אלא על פעולות שונות המזכירות על יציאת

מצרים, ועבדת את העבדה הזאת. . . . שבעת ימים תאכל מצת. . . מצות יאכל את שבעת הימים. . . והגדת לבנך. . . בעבור זה גו' (כפרוש רש"י) 'בעבור שאקים מצותיו כגון פסח מצה ומרור' שהם מזכירים יציאת מצרים) והיה לך לאות גו' - 'יציאת מצרים תהיה לך לאות' (פרש"י בא יג, ט).

ואלו בפרשתנו מדבר אודות קביעת החגים (לדורות בארץ ישראל) בג' זמני השנה, 'שלוש רגלים תחג לי בשנה את חג המצות תשמר גו' כאשר צויתך למועד חדש האביב.

ולכן, בכל מקום מפרש רש"י עקר המחייב והגורם:

בפרשת בא כתב - 'ראו חסד שגמלכם שהוציא אתכם בחדש שהוא פשר לצאת, שזוהי הסבה המחיבת זכירת יציאת מצרים, גדל חסד השם שגמלם.

ויש להוסיף, שזוהי גם הסבה לזכירת יציאת מצרים לא רק בזמן יציאת מצרים, בחדש האביב, אלא כל השנה כלה, כפרוש רש"י שם 'זכור את היום הזה, למד שמזכירין יציאת מצרים בכל יום'.

ואלו השלוש רגלים בתור קביעת חג, כל אחד בזמן קבוע בשנה, קשורים עם זמני תבואת השדה, הנחשבים ל'אביב', 'קציר' ו'אסף' של התבואה.

למור יסודי מעשי הנלמד מענין זכירת יציאת מצרים לכלל מצות התורה

והנה ענין יציאת מצרים (וזכירת יציאת מצרים) הוא יסוד גדול ועמוד חזק בתורתנו ובאמונתנו (חינוך מצוה כא).

ויש לבאר, שאחד מהענינים שלמדים מיציאת מצרים וזכירת יציאת מצרים לגבי כל עניני התורה ומצותיה הוא ענין האמור בב' הפרשיות (פרשת בא ופרשתנו).

דעד כמה שגדל ענין הזכרון, ועד שהזכרון הוא לא רק במחשבה אלא בא גם בדבור ובמעשה בפעל בהקרכת קרבן ואכילת מצה, הרי כל זה אינו מספיק. ובכדי שתהיה להדבר קביעות, הוא רק כאשר יש לזה שכחות ופעולה גם בעולם כולו מחוץ להאדם.

שהרי בפרשת בא שמדבר בעקר בזכירת יציאת מצרים, ועד שהזכרון בא במעשה כנ"ל, הרי עדין לא חל על זה קביעת שם חג, ורק בפרשתנו שבה מדבר כמו שהחגים שיכים לתבואת השדה נעשו חגים קבועים.

וכן הוא באמונתנו ובתורתנו: שעור תקף וקביעות האמונה והבטחון בנפש האדם באופן אשר כל הענינים שבעולם לא יחלישהו ולא יפעלו בו אפלו הנה כל שהיא, הוא - שאמונתו ובטחונו בה' ישפיעו גם בבני ישראל ששכיבו.

ועל דרך זה בתורתנו - דאימתי נקבעים התורה ומצות בהאדם באופן דכל ימוט לעולם - כאשר תורתו ומצותיו פועלים גם מחוצה לו, ובבני ישראל עצמם - שמשפיע גם באלה שלעת עתה אינם שיכים לתורה ומצות.

ועל שפועל על כל אחד ואחד מישראל מסכיבו להחזיר בו אמונה בהשם ושיחאחד עם התורה ומצות השם, שעל ידי זה הרי הוא יוצא ממצרים, כמאמר רנ"ל 'בכל דור ודור וכל יום יום חיב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא היום ממצרים', לצאת ממצרים וגבולים שלו, על ידי זה ממהרים את היציאה דכלל ישראל מפל המצרים והגבולים, בגאולה האמתית והשלמה במהרה בימינו ממש (חל"ו עמ' 112 ואילך):

אור לשמים

רבי מאיר מאפטא זיע"א

כששבת וראש חודש ביחד אזי נמשך שפע פרנסה לעולם

במגלת רות (ב ד) 'והנה בעז בא מבית לחם' וכו', דאיתא בזהר הקדוש (ח"ג רטז) 'ותלכנה שתיהן' (רות א יט) פרוש שתי התי"ן. רוצה לומר כששבת ויום טוב או שבת וראש חודש סמוכים ותכופים יחד, אזי 'ותבאן בית לחם' פרוש שמזה היחוד הקדוש נמשך פרנסה לעולם:

שם משמואל

רבי שמואל מסוכטשוב זיע"א

כשבת ראש חודש יש הארה מעין לעתיד לבוא

ענין שבת וראש חודש, הגיד כבוד קדשת אבי אדמו"ר זצלה"ה, כי שבת הוא יוסף, כי מוסף שבת הוא יוסף, וראש חודש הוא יהודה שרש מלכות בית דוד, והנה התאחדות יוסף ויהודה תהיה לעתיד, כמפרש ביהזקאל (לו טו) 'קח לך עין אחד וגו' והיו לאחדים בדרך'. ועל כן שבת וראש חודש יש בו מעין לעתיד (פרשת נח ורי"ח מרחשון תרע"ו):

ישועות משה

רבי משה יהושע מוויז'ניץ זיע"א
'שבת ראש ח'ש' - 'השבת' נותנת כח
להשקיע ה'ראש' והמח ב'ח'ש' הרומז
על תשובה

עומדים אנו פַּעַת בְּשַׁבַּת ראש ח'ש',
וְחַשְׁבֹּתֵי בְדַרְךְ אֶפְשָׁר, דְּהַשְׁבִּי"ת
רַב כַּחַה לְהִבִּיא אֶת הָאָדָם שִׁישְׁקִיעַ אֶת
הָרֹאשׁ וְהַמַּח ב'ח'ש' שְׁעַם הַכּוֹלָל
בְּגִימָטְרִיא 'שׁוּבָה', שֶׁהָרֹאשׁ יִהְיֶה מִנַּח
בְּתַשׁוּבָה, בְּחֻשְׁבוֹן הַנְּפֶשׁ, יִפְסַל מֵעֲשׂוֹ
הָרֹאשׁוֹנִים, יָדַע אֶל נְכוֹן מַה הֵם חֶסְרוֹנוֹתָיו
הַרוּחָנִיִּים, הֵיכָן מֵצְבוֹ וּמַעֲמָדוֹ בְּעוֹלָמוֹ וְכוּ'.
ש'בַּת רֹאשׁ ח'דָּשׁ הָרֹאשִׁי תַּבּוּת שַׁח"ר,
שֶׁהַעֲקָר לְהַתְּחִיל בְּעִבּוּדָה מִשַׁח"ר
הַנְּעוּרִים, מִיָּמֵי הַיְלָדוּת (ס"ג פּרשׁת נח תשנ"ד):

• לשונות של אור •

פרשת משפטים

שאריה ישראל

רבי ישראל דב מוויז'ניץ זיע"א
בפרשת משפטים יש תקון לכל הנדחים
בפרשה משפטים יש תקון לכל הנדחים
והאוכרים (לקוטים):

אברה

דגל מחנה אפרים

רבי משה חיים אפרים מסדילקוב זיע"א
הסמוכים על שלחן אביהם אחר החתנה
בלא טרדות פרנסה יכולים להגיע למדרגה
גדולה

י"ל בְּנֵה עַל דְּרָךְ הַלְצָה, כִּי אֶצִּילִי בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל, הֵם יַעֲרִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכוּ',
וְהוּא רָמַז לְאוֹתוֹן הַסְּמוּכִים עַל שְׁלַחַן אֲבִיהֶם
כַּמָּה שָׁנִים אַחַר הַחַתְּנָה וְאִין לָהֶם שׁוּם דְּאָגָה
וְטַרְדַּת פְּרִנְסָה, הֵם יְכוּלִים לְהַשִּׁיג וְלִבֵּא
לְמַדְרַגָּה גְדוּלָה בְּאוֹתוֹן הַשָּׁנִים, כִּי לֹא נִתְּנָה
הַתּוֹרָה אֶלָּא לְאוֹכְלֵי הַמֶּן:

בחור

רמב"ן

רבנו משה בן נחמן זיע"א
בחורי ישראל - הנבחרים והקדושים
שבכם

וְעַל דְּרָךְ הַנְּפֶשׁ יַעֲרִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, הֵם
בְּחוּרֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלֹא טַעְמוֹ טַעַם חַטָּא,
שְׁלֹא נִגְשׁוּ אֶל אִשָּׁה מְעוּלָם, כִּי הֵם הַנְּבַחְרִים
בְּכַעַם וְהַקְּדוּשִׁים בְּהֶם:

גאלה

באר משה

רבי משה מקוויז'ניץ זיע"א
על כל אחד מישראל להעלות מוצא על
ראשו שמו הוא המעכב ביאת משיח

מהראוי שמוצא יעלה על לב כל אחד
מישראל, ויחרד האיש וילפת
לאמר, אולי אני המעכב ביאת משיח, על
ידי הפגם שאני ח"ו פוגם בנשמתו, וממילא
מגיע גם כן ח"ו הפגם במשיח צדקנו הכלול
מנשמת כל ישראל:

פרי צדיק

רבי צדוק הכהן מלפלין זיע"א
תוכחת היהודי הקדוש זיע"א על הזריות
הנדרשת לתשובה בדורנו

ושמענו בשם הרה"ק היהודי זצוק"ל,
שהוכיח את העם לזרום בתשובה,
מאחר שהזמן קצר מאד בתכלית אלף הששי
עד עת קץ ואין עוד פנאי לתקן על ידי
גלגולים, ומה נאמר אנחנו שהזמן עוד יותר
קצר עד עת קץ הפלאות (אות א):

עבודת ה'

תולדות אדם

רבי יהושע מאוסטרובך זיע"א
היהודי הקדוש זיע"א השיג בכל ראש
השנה השגה חדשה לעבודת הבורא

וכאשר שמעתי בשם הרה"ק היהודי
זצלה"ה זי"ע, שבכל ר"ה השיג
השנה חדשה איך לעבוד השי"ת, עד שהיה
נדמה לו שכל מה שעבד להשי"ת בשנה
שעברה לא היה לו עדין שום ידיעה כלל
בעבודת השי"ת, ואמר בשמתבונן איך היה
בשנה שעברה היא בעיניו כו', פי לגדלות
השי"ת אין חקר ואין תכלית (ד"ה כי תקנה):

צדיק

נעם מגדים

רבי אליעזר הלוי מטארנוב זיע"א
החפץ להתקרב לצדיקים אין לו לחוש
ולחבוב מלענו של אף אדם

והנה המכשלה הזאת מצויה בדורנו כפרט
בהנה צורכי מרבנו, דגם שיש מהן
שרוצה לגשת אל הקדש להתקרב לכת
הצדיקים וחסידים אשר בעיר או לשום לדרך
פעמיו לצדיקים וחסידים שבדור הגדולים,
יבוש ויכלם מאיש אשר מקורב אתו מנעוריו,

גם שהוא ריק מכל, עני בדעת ומצות, יפחד
מהלענתו עליו, וזה שטות גדול, כי בזה צריך
להתחזק כעמוד הכרזל, ועת לאחו במדת
העזות לבל ישגיח על העני הרש בדעת
המלעיג (ד"ה או ירמו הכתוב):

חתם סופר

רבי משה סופר זיע"א

יש להתפלל וללמד על דעת גדולי הדור

כלל האמה הוא בחינת אדם אחד וישראל
שמו, וגדולי ישראל הקרובים אל ה'
הם בבחינת מוח וגשמה, ויש בבחינת פה
ומשוררים זמירות, כדור המלך ע"ה, ויש
מארי דעידים, ויש מארי לבא, וכן כל
האיברים, וכשהם מתדבקים זה בזה, אזי
אע"ג שאני אינני יכול לכוון בתפילתי כראוי,
אני מתפלל על דעתו של גדול הדור, וכן
אני לומד על דעת הגדולים וכו' (ד"ה ועבדתם):

שבת

אמרי אלימלך

רבי אלימלך מגרודזיסק זיע"א

כל עוד לא תקן האדם מדותיו מרמה
עצמו שכונתו לשם שמים

שמעתי מאמרו ז"ל שהוכיח לאדם אחד
אשר חטף לאכול איזה מאכל
בשבת ואמר שכונתו לכבוד שבת, והוכיח לו
ואמר כי כל עוד שלא תקן מדותיו שהגשמות
יהיה נמאס אליו, אז נדמה לו שאוכל לכבוד
שבת, אבל באמת אינו כן (ד"ה כי תקנה):

שמירת העינים

תפארת שלמה

רבי שלמה מנדומסק זיע"א

'עין תחת עין' - שמירת העינים

מי ששומר את עיניו מראות במקום שאינו
ראוי, מעורר עינא פקוחא למעלה וכו',
וזה הרמז בפסוק, 'עין תחת עין' - העין
שלמטה הוא כביכול נגד העין שלמעלה:

תאוות

מגן אברהם

רבי אברהם מטרוסק זיע"א

על האדם לעבד ולזכר היטב את גופו
וחמירותו מהתאוות

וכשם כשמעבדין העור משירין ממנה
השערות ומעבדין אותה היטב
שתהיה ראויה לאינו לבוש, כמו"כ האדם

תורה

מאור ושמש

רבי קלונימוס קלמן עפשטיין זיע"א

כלמוד נגלות התורה ובפרט דיני ממונות קשה יותר ללמד באימה ויראה

כשלומד פלפולי הש"ס והלכות, ובפרט דיני ממונות, מאד מאד קשה ללמד באימה וביראה, אדרבא שיוכל לבוא חלילה לידי התפארות ח"ו כשיחדש איזה חדוש בלמודו, לכן צריך ביותר קודם שישב ללמד דיני ממונות, לעשות תשובה ויתחרט על חטאיו וילמד אותה באימה ויראה וברתת וזיע (ד"ה ואלה):

תפלה

באר משה

רבי משה מקוץ'ניץ זיע"א

על ידי התפלות מתמתקין הדינים לרחמים

בכל עת שהאדם עומד להתפלל תפלתו, בהשפך שיחו לפני הבורא ית"ש בכונת לבו מעמק הלב, בנדאי שהוא רצויה לפניו ית' בהקרבת הקרבן ממש, וכאלו נפשו הקריב לה, ונמתקין כל הדינים לרחמים וחסדים גדולים על ידי התפלות הקדושות שאנו מתפללין:

אור הגנוז לצדיקים

רבי אהרן מאפסא זיע"א

עקר החדוש הוא כאשר האדם מתנהג במעשיו הנשמיים בקדשה

כשלומד אדם תורה או מתפלל, אין חדוש כ"כ שיוכל לעשות לשם שמים, אלא עקר החדוש הוא לעשות לשם שמים בדברים גשמיים, כגון תאות המשגל ואכילה ושתיה:

שפת אמת

רבי יהודה לייב מגור זיע"א

'אנשי קדש' - התקדשות בעשות מעשים גשמיים ולא פרישות מלאכית

בשם הרה"ק ז"ל מקאצק על פסוק 'ואנשי קדש תהיו', להיות שמירת הקדשה במעשה אנוש ותחבולותיו. פרוש שאין מחסור להשי"ת מלאכי עליון שרפים וחיות הקדש, רק שמתאנה לקדשת אנשים, ולכן המשיך נצוצי קדשה גם בעוה"ז במדה וצמצום (תול"ב)

והעצה היעוצה לאדם הוא הרחקת התענוגים (תול"ה):

שנוגע יראת ה' בלכבו ורוצה לקנות עבדות הישראלית ולהשריש בלבו נקדת אלהותו ית' בתקון המדות הקדושים, צריך לעבד היטב העור ובשר שלו ולזכך גופו וחמרו מכל התאוות הנשמיות והחמרות שיהיה כלי מכשר להשראת הקדשה בקרבו (ד"ה ואלה):

דודאים בטוה

רבי ראובן מ'קנוב'צה זיע"א

העובד את הבורא וגם נמשך אחר תאוות הוא כתערוכות בשר בחלב

אי אפשר להיות שניהם יחד, לעבד את הבורא וגם למשך אחר התאנה, כי זה הוא כמו תערוכות בשר בחלב:

אור המאיר

רבי זאב וואלף מ'ז'יטומיר זיע"א

אין להשתהות בנשמיות אפלו רגע אחר

וכאשר שמעתי מהמגיד זל"ה שפאר פרוש הפסוק 'ארץ אוכלת יושביה' וכו' כי אין האדם רשאי לשהות עצמו בכחינת ארציות אפלו כמעט רגע וכו' (ד"ה ורומו הכתוב):

אוצרות גאוני הדורות

שחטא במיתתו של זה, על פן דמים לו, ודבר הפתוב בהנה שבודור ההוא.

ירפא, זכות שבת גגן שיהנה לו רפואה שלמה.

אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונקה המכה רק שכתו יתן ורפא ירפא (כא יט)

עד האלהים יבא דבר שניהם (כב ח)

ויכתב משה

רבי משה ב"ר שמעיה זצ"ל

ישיבת הדינים לכף את הנתבע משעור שנה פרוטה

יש רמז מה דאיתא במשנה (ב"מ נה). לשיבת הדינים בפרוטה, פחות משנה פרוטה לא נתן להוציא בדינים, יש רמז מזה כי 'אלקים' במלואו גימטריא 'פרוטה', על זה אמר 'עד אלקים' מלמעלה למטה קא אחשיב, כי פתיב כי יתן איש אל דעהו כסף או כלים לשמור, והן מסתמא שוים פרוטה ויותר, קאמר עוד אלקים דהינו עד פרוטה, יבא דבר שניהם, ולא פחות משנה פרוטה.

אם זרחה השמש עליו דמים לו שלם ישלם (כב ב)

מאזני צדק

רבי מנחם מנדל שפירא זצ"ל

מציאת החוטא בדור המדבר על ידי זריחת השמש עליו

אם זרחה השמש עליו. פרש רש"י אין זה אלא כמין משל וכו'. ולעניות דעתי אפשר על פי מה שכתב רש"י בפרשת קרח בפסוק (במדבר כה ד) 'והוקע אותם לה' נגד השמש', פרש רש"י לעין כל, ומדרש אגדה השמש מודיע את החוטאים, הענן נקפל מכנגדו, והחמה זורחת עליו עכ"ל.

וזה שאמר הפתוב אם זרחה השמש עליו על המכה פנ"ל, על ידי הענן שנקפל מכנגדו זרחה השמש עליו, זהו הודעה

כף הפהן

רבי אברהם יצחקי זצ"ל

חיובי תשלומי רפוי ושבת בחוץ לארץ

נראה לפרש במה שכתב הרמב"ם, ופסק מרן בשלחן ערוך (ח"מ סי' א), דאף על גב דאין דנין דין נזקי האדם באדם בחוץ לארץ דליכא סמוכין, מכל מקום רפוי ושבת מחיב. ולזה רמז הפסוק אם יקום ויתהלך בחוץ, דהינו בחוץ לארץ, ונקה המכה דהינו דמי הנזק, רק שכתו יתן ורפא ירפא, דשבת ורפוי מחיב.

שנט מיהודה

רבי יהודה גרינוולד זצ"ל

סגלת השבת לרפואה שלמה

איתא בגמרא (שבת יב). כשנכנסים בשבת לבקר חולה יאמר שבת כוי' יכולה היא שתרחם, כי זכות שבת קדש מגין ומציל, והינו הרמז רק 'שכתו' יתן ורפא

אם כסף תלוה את עמי את העני עמך לא תהיה לו פנשה לא תשימון עליו נשך (כב)

(כד)

יבא הלוי

בפי יוסף הלוי זצ"ל

הלואה נתנו כגלוי וצדקה כסתר

הנה, מלשון "אם" משמע שההלואה לעני היא רשות, ובמכילתא דר"י (מסכתא דכספא פרק יט. והובא כאן ברש"י) מובא, 'רבי ישמעאל אומר כל אם ואם שבתורה רשות, חוץ מזה ועוד שנים'. אף עדין יש לדקדק מה בקש הפתוח לרמוז בקף שכתב בלשון רשות 'אם'.

עוד יש לדקדק, שדי הגיה לכתב לומר 'אם כסף תלוה את העני, לא תהיה לו פנשה', ותבות "את עמי" ו"עמך" יתרות הן.

ויובן, בהקדים את ההפרש בין הלואה לצדקה. שהלואה מוכרת להיות בעדים, כדברי הגמ' בב"מ (ע"ה): 'שלושה צועקים ואינם נענים', ואחד מהם הוא 'מי שיש לו מעות ומלוה אותם שלא בעדים'. לעמת זאת, במצות הצדקה עדיף לקימה בסתר, כמבאר בגמ' בב"ב (ט:).

ולפי שהבחירה ביד האדם פיצד לעזר לעני, אם בהלואה או בצדקה. לכן משתמש הפתוח בלשון "אם". כלומר, אם תבחר לעזר לעני ע"י הלואה, יהיה זה בעדים. וזהו שאמר הפתוח "אם כסף תלוה לעני, את עמי", יהיה זה בנוכחות "עמי" והינו עדים. אבל "את העני" אם תבחר לתת לו את הפסף בתורת צדקה, יהיה זה רק "עמך" כפי שלא לבישו.

(באדיבות 'מכון חכמי ספרד' נתיבות)

כי תראה חמור שנאך רבין תחת משאו וחדלת מעזב לו עזב תעזב עמו (כג ה)

מקרא מפורש

בפי יצחק יהודה טרוינק זצ"ל

עקירת השנאה על ידי הפריקה והטעינה

וחדלת' קשה, דמשמעו לחדל מלעזב לו. אלא במדרש (תנחומא משפטים א):

'אתה כוננת מישרים משפט וצדקה ביעקב' (תהילים צט ד), כי על ידי מצות פריקה נהפכו ל"ב אוהבים ממה שהיו שונאים בתחלה.

נמצא דתכלית פריקה וטעינה לא לעזב לשונאו ולהשאיר השנאה, אלא שעל ידי זה יהפכו מאויבים לאוהבים. וזה פרוש הקרא וחדלת מעזב לו תחילת לבון רק לעזב לו, רק עזב תעזב עמו, כמו שפרש התרגום משבק תשבק מה דבלבך עלוהי.

לא תטה משפט אבינך בריבו (כג ו)

אמרי רש"ד

בפי שמעון בן אנאליק זצ"ל

ענישת בית דין שלא כדון כדי לעשות סיג לתורה

האי 'בריבו' מיתר הוא. ויש לומר על פי מה דהביא בבדק הבית בטור חשן משפט (ס"ב ב) מדרש הנעלם ברות, והובא בהר"מ מרקנ"ט גיש פרשת משפטים, יש מי שדן דין אמת לאמתו ומקבל עליו שכן מהקב"ה, דן דין אמת לאמתו ונתפס, כגון דין מדקדק ודקדוקין לזכות לרשע, דתנן בית דין מכין ועונשין שלא מן הדין כדי לעשות סיג לתורה, או מפני שהזמן גורם, והדין מסתלק עצמו מלהענישו, ומדקדק בענין הדין למצא פתח לזכותו מהדין [וכו'].

ובמכילתא מבאר דהאי 'אביון' הוא אביון בתורה ובמצות, דהוא רשע. וזהו שאמר לא תטה משפט אבינך 'בריבו', שיש לו עם זולתו, אבל לפעמים אפה מטה משפט להענישו שלא מהדין לעשות סיג לתורה.

מדבר שקר תרחק ונקי וצדיק אל תהרג כי לא אצדיק רשע (כג ז)

באר שמואל

בפי שמואל רוזנברג זצ"ל

שמירת הדינים מלטעות בהכרעת הדין

יש לפרש הפתוח, דהנה לפעמים מורא יעלה על ראש הדין לומר מה לי ולצרה הזאת להכניס ראשי לדון את ישראל, הלא אדם ילוד אשה עלול לטעות, ופן אחיב את הזכאי שלא כדין ואתחייב בנפשי, ובפרט כשימצא לפעמים שיבוא לידי טעות, אז גדול מאד צערו ולבו עליו יהמה.

על זה אמרה תורה לבל יחשב כזאת, כי אין לו לדון אלא מה שעיניו רואות, ולא נתנה תורה למלאכי השרת, אלא צריך לחפש אחר האמת כפי כחו, ואז לא יאנה לצדיק כל אנון, כי אף שיקרה לפעמים שיחייב את הזכאי, ידע נאמנה כי אין הוא זכאי באמת, ומגיע לו הענש מצד אחרי כי 'אלקים נצב בעדת אלי' (תהילים פב א), ולא יתן ה' להשופטים הצדיקים שישפכו דם נקי, וכמו שהאריך בזה הרמב"ן בפרשת שפטים (דברים יט יט) בטעם 'כאשר זמם ולא כאשר עשה'.

ובזה יתבאר הפתוח מדבר שקר תרחק, עליך מטל להתרחק כפי האפשר

מדבר שקר, ואז ממילא ונקי וצדיק אל תהרג, לא יבוא לידך שתשפך חס ושלום דם נקי, וזה דאמה רואה לפעמים שחייבת את הזכאי, זה הוא משום כי לא אצדיק רשע, דאני ה' הנצב בעדת אל לא ארצה שהרשע בדינו עבור דבר אחר יצא זכאי, לכך סבב המסבב כל הסבות שיצא חיב.

מי מנוחות

בפי דפאל בירדוגו זצ"ל

אין לדינים לפסק על פי אמר הדעת

קשה, לשם מה צותה התורה 'ונקי וצדיק אל תהרג', וכי יעלה על הדעת שיהרגו הדינים אדם שהוא נקי וצדיק. וביותר קשה המשך הפסוק "כי לא אצדיק רשע", שנראה שבוה נותנת התורה טעם לצווי זה. ותמוה, וכי מי יחשב שה' יצדיק את הרשע עד שהפתוח צריך להכחישו.

ויובן, ע"פ המובא בגמ' סנהדרין (לז:), 'אמר רבי שמעון בן שטח, אראה בנחמה (לשון שבעה) אם לא ראיתי אחד שרץ אחר אחר חברו לחרבה, ורצתי אחריו, וראיתי סיף בידו ודמו מטפטף והרוג מפרפר, ואמרתי לו, רשע, מי הרגו לזה? או אני או אפה. אבל מה אעשה, שאין דמך מסור בידי, שהרי אמרה תורה "על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת" (דברים יז, ו). היודע מחשבות פרע מאותו האיש שהרג את חברו. לא זוו משם עד שבא נחש והכישו, ומת. נמצא, שאף שיש אמדן דעת חזק וברור שאותו אדם הרגו, אסור לדינים להרג אותו.

וזהו שאמר הפתוח, אף שברור לך שאדם זה רשע, כיון שמדין תורה הוא 'נקי וצדיק', שהרי אין עדים בדבר, לכן "אל תהרג". ואין לדון לדאג פיצד הוא לא מעניש את הרשע כשאין עדים, אף שברור לו כשמש שהוא רשע "כי לא אצדיק רשע" כי ה' ריב את ריבו ויענישנו.

(באדיבות 'מכון חכמי ספרד' נתיבות)

• מצוות הפרשה •

התרחקות מדבר שקר

ספר החנוך

אין הברכה שרויה במעשי ידיהם של בעלי שקר

שרש המצוה ידוע, כי השקר נתעב ונאלח בעיני הכל, אין דבר מאוס

יתברך אינו רואהו חס ושלום, ועברה גורת עברה בתוקה, ועיני ה' משוטטות בכל הארץ.

ודבר מנסה הוא, שהאומר אמת אף על פי שיחבוהו לעולם מרויח, ומי שאומר השקר לעולם מפסיד, כי אין לו רגלים, דהעולם מתקים על האמת (אבות פ"א מ"ח).

לב דוד

רבי חיים יוסף דוד אזולאי זצ"ל - החיד"א
תמה על האדם שמדבר שקרים
שקר, מארבע פתות שאינם מקבלים פני שכינה (סוטה מא:), דכתיב (תהלים קא ז) 'דבר שקרים לא יכון לנגד עיני', וכתיב (צפניה ג יג) 'שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב, ולא ימצא בפיהם לשון תרמית' [וכו].

ובאמת הוא תמה על האדם, ובפרט כאשר משקר בלי שום צורך, ודאי גדול עונו מנשא, וכתיב הרב המקבל עיר וקדיש מורנו הרב חיים וויטאל זכרנו לברכה, המדבר שקרים כופר באל אמת, ומודה באל אחר שהוא שקר.

ואוי ואבוי לפוגם פיו ולשונו, כי כל ישע וכל חפץ ביאת האדם בעולם הזה, לזכות להנות מזיו השכינה לעולם הבא, ואיך ברונו יעשה סגלה שלא לקבל פני שכינה, ומה גם אם משקר על חנם ממש. (פרק טו)

סדור עולת תמיד

רבי נתן נטע משינאנא זצ"ל
על ידי השקר מתעוררת מדת הדין
ראש דברך אמת, ובזה הוא קיום העולם, שנאמר (תהלים פה יב) 'אמת מארץ תצמח', והקב"ה שונא שקר שנאמר (שם קא ז) 'דבר שקרים' כו', ובזה ירגיל אדם עצמו במדת אמת. וזה גם בן מדת הרחמים, כי על ידי אמת הוא מעורר רחמים, ועל ידי שקר מעורר הדין. והתורה נקראת אמת, ועל ידי אמת יהיה הנאלה.

חזון ישעיהו - תפלה לעני

רבי ישעיהו יוסף ווילף זצ"ל
על ידי התרחקות מדבר שקר זוכה למדת הקדשה
מדבר שקר תרחק ונקי וצדיק אל תהרג. הסמיכות, כי ברית הלשון מכונן

שכתוב בהם (צפניה ג יג) 'שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב, וימיו מתקצרים. אף הדובר אמת מאריך ימים, כמו שאמרו במסכת סנהדרין (טז).

צידה לדרך

רבי יששכר בער איילינבורג זצ"ל
התרחקות מעבדת השקר שהיא תדירה ומצויה ביותר
מדבר שקר תרחק. קשה לי למה שנה הפתוב לומר האזהרה בלשון זה, מה שלא עשה בן בשום מקום אחר, למה לא אמר לא תדבר שקר.

ונראה לי, שהוא משום שאין לך עברה יותר תדירה ומצויה כמו דבר שקר, כדאייתא במדרש (ב"ר ח ה) כשבא הקב"ה לברא העולם, אמר האמת לא יברא, מפני שהעולם בלא אומר שקר, וכדאייתא בפרק חלק (סנהדרין טז) אמר רבא מריש הנה אמינא ליכא קושטא בעלמא וכו', ופרש רש"י 'ליכא קושטא בעלמא' אין אדם שיידבר אמת תמיד וכו', לפיכך צריך הפתוב לעשות הרחקה תרה, על דרך הרחק מן הפעור ומן הדומה לו, בן נראה לי.

אמרי ישראל

רבי ישראל מאיר גליץ זצ"ל
התרחקות משימעת דברי שקר
עין בספר צדה לדרך לגאון באר שבע שהקשה למה שנה הפתוב לומר אזהרה בלשון הזה מה שלא מצינו בשום מקום, ובהוה ליה למימר לא תדבר שקר.
ונראה דהפתוב בא להזהיר אותנו, לא זו בלבד שלא לדבר שקר, אלא אף גם זו שלא ישמע ולא יטה און כשאחר ידבר אליו שקר, כמו שמצינו בבעלי מספרי לשון הרע שהורג שלשה, המדבר והמקבל לשון הרע וכו'. וזה שפתוב מדבר שקר כשידברו אחרים עמך שקר תרחק, ולא תדבר עמהם, וכל שכן וקל וחמר שלא ידבר בעצמו שקר.

שני להוות הברית

רבי ישעיה הרוויץ זצ"ל
האומר שקר לעולם אינו מפסיד
לפי שהמכחיש והנשבע לשקר לא מבגין אל חי הוא, כי בני ישראל לא ידברו כזב (צפניה ג יג), ואם פחש סופו לשבע, והוא כופר, שאומר שיוצר כל

ממנו, והמארה והקללות בבית כל אהבו, מפני שהשם יתברך אל אמת וכל אשר אתו אמת, ואין הברכה מצויה וקלה אלא במתדמים אליו במעשיהם, להיותם אמתיים כמו שהוא אל אמת, ולהיותם מרחמים כמו שידוע שהוא רחום, ולהיותם גומלי חסדים כמו שהוא רב חסד.

אבל כל מי שמעשיו בהפך מדותיו הטובות, והם בעלי השקר שהם בהפך מדותיו ממש, כמו בן תנוח עליהם לעולם מה שהוא הפך מדותיו, והפך מדת הברכה שהיא בו היא המארה והקללה, והפך שמחה והשלום והתענוג שהם אתו הוא הדאגה והקטטה והצער, כל אלה חלק אדם רשע מאלהים.

ועל בן הזהירנו התורה להרחיק מן השקר הרבה, כמו שכתוב 'מדבר שקר תרחק', והנה הזכירה בו לשון רחוק לרב מאוסו מה שלא הזכירה בן בכל שאר האזהרות. ומצד הרחוק הזהירנו שלא נטה אנחנו כלל לשום דבר שנחשב שהוא שקר, ואף על פי שאין אנו יודעין בכריא שיהא אותו הדבר שקר, וכעין מה שאמרו זכרונם לברכה (תולין מד:): הרחק מן הפעור ומן הדומה לו. (מצוה עז)

פד הקמח

רבי בני גן אשר זצ"ל
הזהיר לדבר אמת תפלתו נשמעת
ומי שמרגיל לדבר שקרים סופו להעיד עדות שקר, וכן אמר שלמה המלך ע"ה (משלי יד ה) 'יניח פתים עד שקר'. והנה הוא מחלל שפתיו, שהוא כלי הדבור שנוברא באדם לספר תהלות הקב"ה, וזה שכתוב (ויקרא כב לב) 'ולא תחללו את שם קדשי'.

ויש בכלל הזה הרהר חיים לכל השומעים זה ומתבוננים בו, שיהיו בדבורם פי גדול פת האמת, וכל המחזיק במדת אמת תפלתו נשמעת, וכן אמר דוד ע"ה (תהלים קמה יח) 'קרוב ה' לכל קראיו לכל אשר יקראהו באמת'. (ערך אמונה)

שערי קדשה

רבי חיים וויטאל זצ"ל
ענשו של הרוכב שקרים
המדבר שקרים כופר באלהי ישראל, ומודה באל אחר שהוא שקר, והוא מפת שאינו רואה פני שכינה, כמו שכתוב (תהלים קא ז) 'דבר שקרים לא יכון לנגד עיני' (סוטה מב), ואינו בכלל ישראל

נגד ברית המעורר, וזה כשתרחק מדבר שקר על ידי זה אל תהרג הצדיק.

הכתוב לחיים

רבי חיים פאלאג'י זצ"ל

רמז הכתוב לשכרו של השומר פיו מלדבר שקר שתפלתו נשמעת

בצרתה לי קראתי ויענני ה' הצילה נפשי משפת שקר מלשון רמיה (ההילים קכ א-ב). על פי מה שכתב הרב הקדוש ראשית חכמה פרוק י"ד משער הקדשה והרב החסיד שלימי צבור דכשאדם שומר פיו ולשונו מלדבר שקר הרי הוא זוכה להיות נשמעת תפלתו. וזה אמרו אימתי 'קראתי ויענני', בזמן ד'הצילה נפשי משפת שקר', וזהו (ההילים טט יד) 'ענני באמת ישעך'.

משפיל לאיתן

רבי אברהם האלמי זצ"ל
השקר גורם למיתת הצדיקים
והנה הרב 'הכתוב לחיים' ז"ל פרש פונת הכתוב (ההילים קכ ב) 'ה' הצילה נפשי משפת שקר' וגו' על פי מה שכתבו המקבלים ז"ל, 'שעל ידי דבור שקר ומרמה גורם מיתת הצדיקים, וזה תקנו בודוי שמוסיפים לומר 'טפלנו שקר ומרמה וגרמנו מיתת הצדיקים', ולזה התפלל דוד המלך ע"ה 'ה' הצילה נפשי' שלא אהיה נתפס בעון הדור, מסבת 'שפתי שקר' ומרמה של אחרים, עכ"ל.

ולפי דברי קדשו אפשר לפרש דהו פונת הכתוב בפרשת משפטים 'מדבר שקר תרחק ונקי וצדיק אל תהרג', וקשה מאי סמיכות זה לזה, אזהרת לדבר שקר להריגת נקי וצדיק. ועוד וכי מי שאינו נקי וצדיק מתר להרגו, וזה פלא.

אבל לפי דברי הרב אתי שפיר, דודאי רציחה הכל שוים כצדיק כרשע, ועוד עון רציחה כבד נאמר במקום אחר,

אכל הקא פלה חדא אזהרה היא והכי קאמר, מדבר שקר תרחק, וממילא על ידי זה שאתם נזהרים מלדבר שקר, גורם נקי וצדיק אל תהרג, שלא יהיה גורם מיתת הצדיקים.

שפת תמים

רבי ישוראל מאיר הפהן מאדין זצ"ל

הזהיר במדת האמת נצול ממלאך המות

וכל הזהיר תמיד במדת האמת, מציל את נפשו ונפש בניו ובנותיו מן המיתה, וכדאיתא בסנהדרין (צ"ג) [וכו']. וענינו הוא פי כל הזהיר בשלמות במדת האמת, הוא מתדבק בחייו לאלקים חיים שהוא מקור האמת, ולא יוכל מלאך המות לשלט בו, ורק כאשר הוא זקן ושבע ימים מכרח למות בעטיו של נחש. לפיכך יראה אדם להרגיל עצמו לאמת את דבריו בכל ענין שייכיל, ויודה על האמת בכל מה שיצבר עליו, בין לטוב בין לרע. (פרק ט)

מעשי צדיקים

כי תצא אש ומצאה קוצים ונאכל גדיש או הקמה או השדה שלם ישלם המבער את הבענה (כב ה)
חסידי עשיר התגורר בוניה בשם ר' קלמן פריד, שזכה להיות בעל לב חם ונד פתוחה, ביתו פתוח לאורחים, וידו מושטת לעזרת עניים ונצרכים. אף רבו הרה"ק **רבי יחזקאל משינווא** זיע"א נעזר בו בעניני צדקה וחסד רבים, וכל פניה שלו נענתה בענין יפה וביד רחבה.

התקנים בר' קלמן הפסוק (קהלת ז יב) 'בצל החכמה בצל הכסף', הוא תמך במשפחות רבות של תלמידי חכמים, ואף לבניו וחתניו הורה לשבת על התורה ולהתעלות בה כשהוא מפרנסם בכבוד.

עשורו וישרו היו ידועים ומפורסמים, אנשים רבים הפקידו אצלו את כספם, אלמנות את דמי חסכוניותהן ויתומים את דמי נדונתם, הכל ידעו שכספם מפקד בידיים בטוחות ונאמנות.

כבר אמרו חז"ל (שבת קנא): 'גלגל הוא שחוזר בעולם' ולא לעולם חסון, הגיע עת שעסקיו לא עלו יפה, החטה שצמחה בשדותיו הייתה מאיכות ירודה, השקעותיו לא הניבו פרות, והמצב הלך והתדרדר מיום ליום.

אחר זמן מה הגיע היום בו הבין ר' קלמן שאם לא תבוא ישועה ומיד,

לא תותר בידו בררה והוא יאלץ להכריז חלילה על פשיטת רגל, מה שנותר לו ילקח במחיר אפסי על ידי בעלי חובותיו, והוא ישאר ללא פרוטה.

הלך ר' קלמן להנעץ בעורף דינו, והוא אמר שישנה עצה פשוטה שפכר הצילה אנשים רבים לפניו שאף היו במצב גרוע יותר.

הואיל ועסקיו מבטחים בבטוח נגד שרפה בטכום עתק של עשר מליון כתררים, והואיל והתבואה לא עלתה יפה, מוטב להציתה ולהגיש תביעת נזיקין לחברת הבטוח, הנזק האמתי יהיה מועט שהרי תשרף תבואה גרועה, והפצוי הכספי יספיק כדי לשוב ולהעמיד את כל העסק על רגליו.

בתחלה מאן ר' קלמן לשמע על דרך זו של הונאה ורמאות, אבל יום רדף יום והמצב נהיה יותר ויותר גרוע, עוד עסק נכשל ועוד הפסד הצטבר, ר' קלמן נוכח לדעת שלא יהיה עוד באפשרותו לתמוך בבניו ובחתניו הלומדים תורה ולא יוכל עוד לתרום ולפזר לצדקה, והגרוע מכל, כספי הפקדונות של האלמנות היתומים ששמו בו מבטחם, אף הוא ירד לטמיון, כך דרכו של היצר הרע שהוא מפתה את האדם בחשבונות לשם שמים.

הלך ר' קלמן בחשאי, ושלח אש בשדותיו. הוא חשב שחברת הבטוח תמחר ותחלץ אותו מהצרה, אבל לא כך היה, החברה חשדה שהיה כאן מעשה הצתה ופתחה בחקירה, וחקוריה מצאו עדיות הקושרות את ר' קלמן למעשה.

החברה גם גלתה את הסתבכותיו הכספיות של ר' קלמן, וחקוריה הכינו תיק ראיות והוכחות נגדו בו פרט הכל, מדוע החליט להצית, וראיות על מעשה ההצתה עצמו. כך לא זו בלבד שהיא לא שלמה את הסכום העצום שבתביעה, אלא הגישה תביעה משפטית נגד ר' קלמן על נסיון הונאה, שהעניש עבודה הוא מאסר ממשך.

פנתה לקה ר' קלמן בכפלים, לא זו בלבד שהעסקים כושלים וכספו אבד, אלא גם שדותיו נשרפו כליל, מצבו הכספי יתגלה לעין כל, והוא עצמו ינמק בכלא. משנקבע תאריף המשפט לחדש הקרוב, קם ר' קלמן ונסע לשינאנוא, שפר את נפשו לפני רבו, ובקש ישועה.

בידענו שרבי יחזקאל איש אמת ונפשו סולדת מכל מרמה והונאה, חשש לספר את האמת על השרפה פן יביא על ראשו קללה ולא ברכה, הוא רק ספר שפרצה שרפה בשדותיו המבטחים

שבוע נערך המשפט, להפתעת כל, פסל השופט את הוכחות התביעה, דחה את טענותיה, והורה לשלם לר' קלמן את מלא סכום הפצויים.

השקייע ר' קלמן את הכסף בעסקיו שהתחילו לשגשג ולהצליח כבתחלה, שב לעשרו ככראשונה, והמשיך לעסק בפעילות צדקה וחסד והחזקת תורה כל ימי חייו. (ריבנו הקדוש משינווא)

אם פסך תלנה את עמי את העני עמך (כב מד)

בערב שבת קדש לפנות ערב, בעת שנכנס הרה"ק רבי שלמה מסרלין זיע"א הי"ד לתפלת מנחה בבית מדרשו, שמע קול אשה המבקשת מחברתה ללוות מעט מעות בדחפיות, לצרף רכישת גרות לשבת קדש.

מהר רבי שלמה לצאת מבית מדרשו, הראה לה לבוא בעקבותיו לביתו, והראה לה בביתו את המקום שבו מנחים המעות כשהוא מורה לה שתטל בהלוואה כמה שהיא רוצה.

משהכיר במבטי פליאה על המתפללים, אמר להם, "דעו, כל ימי אני משתדל שלא תהיה חקמתי מרבה ממעשי, כאשר באה לידי איזה פעלה טובה, מזדרז אני לעשותה." (קובץ אליהו)

אלהים לא תקלל ונשיא בעמך לא תאר (כב כז)

עם כל חריפותו המפלגת, השתדל החסיד המפלא הרה"ק רבי מתתיהו מקוסובה זצ"ל שהיה מתלמידי הרה"ק רבי מנחם מנדל מקווצק זיע"א ועוד, וכנה פאר כרבה של קוסובה וקווצק, ללמד זכות על אחרים בכל זמן ועת.

בעת חליו היה עליו לשהות חדשים מספר לצרכי רפוי בעיר מסקמת, בה נהג נשיאותו אחד הצדיקים שלעתיים היה מקלל את האנשים שפרקו על, מכה בו רבי מתתיהו ואמר, "מורי הקדוש הרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא זיע"א הסביר את הכתוב ונשיא בעמך לא תאר, אף על פי שזכית להיות נשיא, בעמך אל תאר, אל תקלל.

נבון הצדיק מהתוכחה והפטירה, "איני מחסיד פשיסחה", השיבו רבי מתתיהו, ומורי הקדוש הרה"ק רבי יעקב

ענה הרבי, "לא השמעתי כל תוכחה, אלא הודעתי שמי שמצית שרפות חיב להענש, אבל מכיון שהוא אמר שזוהי עליה בלבד, אין לו מה לפחד", שאל הרב מביקובסק, "ואם מרב צערו הוא עשה דבר שלא פשוטה, האם הכל כבר אבוד".

אם הוא עצמו הצית את האש, פי אז מצבו גרוע מאד", ענה הרבי, "אדם שעשה כזאת איני יכול להושיע", טען הרב מביקובסק, "אף הרה"ק הבעל שם טוב זיע"א, נהג אחרת".

הוא פתח וספר, יהודי שעבד בביתו של פריץ, נקלע לקשיים כספיים, בלית ברירה הלך ומכר חבית של יי"ש ישן נושן שעמדה במרתפו של הפריץ מזה שנים רבות, יי"ש שהצטלל והשביח משנה לשנה והיה חשוב מאד בעיני הפריץ.

פעם ירד הפריץ למרתף והרגיש בחסרונה של החבית, החשד נפל על היהודי, והוא פנה אליו והזהיר כי אם לא יחזיר את החבית תוך שבוע, הוא יהרג אותו ואת אשתו, מהר היהודי אל הבעל שם טוב בבכי וקבל על אדונו, מישהו גנב ממנו את החבית והוא מאים להרג אותי ואת אשתי אם לא אחזיר אותה.

צעק עליו הבעל שם טוב, "הלא אתה עצמך גנבת את החבית", והוא ענה, "ואם עשיתי זאת, האם מחיב אני מיתה עם רעיתי", התעמק הבעל שם טוב במחשבותיו הקדושות וענה, "אם תבטיח לי שלא תשוב לעשות כן לעולם, אתפלל עבורך, אבל עליך לזכר, אף פעם בחיך לא תחזר על כך", האיש הבטיח, והבעל שם טוב פעל שהפריץ שכח מקל העינוי.

סיים הרב מבוקובסק ואמר, "הרי לנו שהבעל שם טוב הקדוש מחל ליהודי על כשלונו, היתכן אפוא שהרבי לא ימחל ליהודי כה יקר וחשוב כר' קלמן, שפחדו וחששותיו העבירוהו על דעתו והוא הצית את שדותיו".

הרבי ישב על כסאו והתעמק במחשבותיו, לבסוף ענה, "היי כו, אלף בדרכו של הבעל שם טוב הקדוש, אם יקבל על עצמו ר' קלמן שלא יעשה כן עוד לעולם, אפלו במצב של לחץ נורא, או אז יעזרהו הקב"ה בפעם הזו".

שב הרב מבוקובסק לביתו בשמחה, ומסר לר' קלמן את תכני השיחה, ור' קלמן קבל על עצמו שלא יעשה כך לעולם, בשום פנים ואפן ובכל מצב שהוא. כעבר

בסכום עתק ומישהו העליל שיזדו היתה בשרפה זו, הגש כנגדו משפט, והוא צפוי לכמה שנות מאסר.

השיב הרבי וענה, "ודאי, אם מציתים בכונה תחלה את השדות כדי לזכות בדמי בטוח, מגיע ענש חמור, ראשית כל, זוהי גזלה ונסיון הונאה, מלבד זאת מצערים את הנשמות שהתגלגלו בחטים ומחכות לתקונן, כאשר יקצרו את התבואה ויכינו מיני מאפה ויהודים יברכו עליהם, על ידי השרפה חוזרות הנשמות ליסוריהן, ונזופלות לקלפות ל"ע.

אבל, כפי שאתה מתאר את המצב, הרגיעו הרבי, "הרי אין לך כל חלק בשרפה ולא מגיע לך כל ענש, אל תירא ואל תפחד כי השקר אין לו רגלים, אתה יכול להיות סמוך ובטוח שהאמת תצא לאור".

מאפשרות זו שהאמת תצא לאור, חשש ר' קלמן יותר מכל, אם חלפה בו מחשבה להודות לפני הרבי על האמת, הרי אחר ששמע באיזו חמרה מתחחס לקר, וכיצד הוא רואה בך פשע כנגד החיים וכנגד המתים כאחד, ידע שהרבי לא יסלח לו וקל וחמר שלא יברכנו, הוא יצא מאת הרבי ושב לביתו, מדכא ושבור ברוחו.

בוניה התגורר הרב מבוקובסק זצ"ל שגמנה אף הוא על חסידי שינאווא, ור' קלמן תמך בו רבות במשך השנים, החליט ר' קלמן להכנס אל הרב מבוקובסק ולהשיח בפניו את צרת נפשו, לספר על מצבו, וכיצד הרבי הוסיף גגון על גגו.

לרב ספר ר' קלמן את האמת כלה, הרב הפירו וידע שהוא אדם ישר ונאמן, אלא שהצרות ופחד האסון הממשמש ובא, והצער על כספי האלמונות והיתומים המפקדים אצלו, הם שהביאוהו לצעד האמלל והמטעה.

נסע הרב מבוקובסק לשינאווא, לעורר רחמים ולפעל ישועה עבור ר' קלמן למרות העולה שעולל, נכנס אל הרבי, וגולל בפניו את מעלותיו וזכיותיו של ר' קלמן, לבו הרחום ידו הנדיבה, והחזקת התורה שלו.

לבסוף גם הזכיר את כספי הפקדונות המצויים עתה בסכנה, וסיים באמרו שתקותו היחידה של ר' קלמן היתה ברכתו של הרבי, והנה במקומה שמע את פרשת התוכחה.

והרופא המליץ לי להניח עליה רטיה מרוחה בחמאה.

כעת רצוני לשאל את הרב, האם אין בדבר משום אסור בשר בחלב, השיבו רבי נפתלי, "המתן עד שתהיה המכה נפוחה וגדולה, ואז תבטל החמאה בששים". (אמירה יפה)

והסרתי מחלה מקרבך (כנ כה)

ספר הרה"ק רבי יצחק מנעטכיז זיע"א בעל תולדות יצחק, כי רבנו הרמב"ם זיע"א הגיע לאביו הרה"ק רבי מרדכי מנעטכיז זיע"א, ושאלו מדוע אינו לומד בספרו **היד החזקה**, התנצל רבי מרדכי כי הוא מטרד מאד מאנשי דעלמא שבאים אליו בבקשותיהם, על כן עתו בל עמו שייכל לפנות זמן ללמד בספרו.

אמר לו הרמב"ם שלכל הפחות יהיה מנח ספרו על שלחנו תמיד, ואם יקיים דברו זאת, הוא מבטיח לו שבכל פעם שיבא חולה בבקשה לפניו ויצטרף לרפואה, יפתח את ספרו ויביט בו, והוא יתגלה אליו ויודיע לו רפואה עבור החולה, מאז תדיר היה מנח ספר הרמב"ם על שלחנו, ולא זו מאתו. (לישרים תהלה)

ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו (כד יא)

מתלמידי הרב יצחק טוביה פרידה זצ"ל, רבה של מודז'וב ומתלמידי הרה"ק **מקוצק, החזושי הרי"ם, והשפתי צדיק** זיע"א, היה ר' איטשה מאיר נייפלד, פעם הגיע לרב כשהוא מלא מרירות, בגלל משפט שהיה עומד ותלוי כנגדו.

הרגיש הרב על פניו במצב רוחו המדכא, ובמרירותם, ושאל, "איטשה מאיר, האם אכלת כבר ארוחת הבקר", "לא, אינני יכול לאכל מרב צרות וגון", השיב, אמר לו הרב, "קדם תאכל, כתוב בתורה ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו", אלקים היא מדת הדין, כשיהודי רואה חלילה שמדת הדין מתוחה כנגדו, הרי רע גורלו ומר לבו.

הנציה לכזה יהודי היא ראשית כל, ויאכלו וישתו, על האיש לאכל ולשתות, אז יהיה לו כח לשאת את הגזרה ולעבר עליה, ובכן לך תקים את המצוה לאכל ולשתות, והשית יעזר לך, וכן היה. (סוסנוביץ והסביבה - ספר קהילה)

רבי רפאל מנעטשיד זיע"א תלמידו של הרה"ק רבי פנחס מקוריץ זיע"א, שהיה איש אמת עד כדי מסירות נפש. בעת שבקר בבית הרה"ק רבי ישראל מרוזין זיע"א, הגשה לפניו צלחת לפתן פרות, כשסים רבי רפאל את המנה, שאלו הרבי מרוזין אם הוא רוצה עוד, והוא השיב, "אני רוצה, אבל אני מתבייש לומר". (וזה יקירא)

ושתד לא תקח פי השחד ועור פקחים ויסלף דברי צדיקים (כג ח)

כאשר באו לפני רבי כלפון משה הכהן זצ"ל מגדולי רבני תוניסיה, שני אנשים למשפט, נהג תחלה לפשר ביניהם ללא שבועה וברב המקרים היו יוצאים מלפניו ששים ושמיים, גם ועד הקהלה, כפוף היה לשפוטו של בית הדין שבראשו עמד.

אך בקרב הגויים נודע רבי כלפון משה כשופט צדק, והם נהגו להתדין בפניו מרצונם החפשי, השופט מקרב הגויים, נהג לשלח אליו מתדיינים יהודים וגויים כאחד. פעם נשלח גוי על ידי אותו שופט נכרי להשפט בפני הרב, התנגד בתקף ושאל, "איך אלך להשפט אצל הרב היהודי, הרי הוא פוסק לפי דיני ישראל".

השיב לו השופט, "לולא אתה זקן, הייתי משליכך לבית הסהר, לך ותראה שתזכה למשפט צדק", לבסוף נשפט אותו הגוי לפני רבי כלפון משה ויצא זכאי בדינו, שמח שמחה גדולה, והציע לרב מתנת כסף לאות תודה.

נער בו רבי כלפון משה בחריפות ואמר, "בתורתנו הקדושה נצטוונו וישחד לא תקח פי השחד ועור פקחים ויסלף דברי צדיקים, הכי רוצה אתה שאעבר על מצוה זו. ראה הגוי את גדלתו של הרב, ויצא מבית הדין כשהוא מלא התפעלות והתרגשות.

רבים מבני ג'רבה אהבו לשמע את פסקי דינו של רבי כלפון משה, משום כך נהגו להתכנס בבית דינו בכל שעה בה היו פנויים ממלאכתם, ובמיוחד בימי חל המועד פסח וסכות. (גדולי רבני טונסיה ולוב)

לא תבשל גדי בחלב אמו (כז יט)

ראה אחד המשכילים את הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זיע"א מתהלך ברחובה של עיר, מהר לפנות אליו, ושאל בהתרסה ובגלגול, "עלתה בדי נפיחות,

יצחק מלונבלין זיע"א הקשה, "כתוב (מלכים א' י"ז) ויאמר אחאב אליו האתה זה עכר ישראל, מדוע לא העניש אליהו הנביא את אחאב אלא רחם עליו, כי אין אדם נתפס על צערו. (בית קוצא)

מדבר שקר תרחק (כז ז)

אחרי הסתלקות רבו הרה"ק האבני נור זיע"א ביום י"א באדר שנת תר"ע, התקשר החסיד רבי שלמה קאליש זצ"ל תוף התבטלות גמורה אל בנו הרה"ק רבי שמואל מסוכטשוב זיע"א בעל שם משמואל, שמלא מקום אביו והנהיג בקדשה ובטהרה את עדת חסידי סוכטשוב.

כאשר נכנס אל השם משמואל בפעם ראשונה אחר שהתחיל לנהג נשיאותו ברמה שאלו הרבי, "אמר רבי שלמה, מה למדת אצל אבא, ורבי שלמה השיב, "לא למדתי מאומה, הרבי זכרונו לברכה תבע מאתנו שני דברים קשים ביותר, אמת והכנעה, מי יכול להעיד על עצמו שרכש שני קנינים הללו, כל מה שנשאר בדי, הוא שלכל הפחות את השקר שנאתי".

הגיב השם משמואל ואמר, "אם כך הרי היית תלמיד מעלה", ואמנם כל יודעיו ומפיריו של רבי שלמה היו מתפעלים תמיד ממדת האמת הטמונה בקרבו, בה הצטין להפליא.

פעם בא אליו קרוב משפחה ובקשו לשמש טוען בעדו בדין תורה שיש לו עם פלוני, כאשר שמע רבי שלמה את פרטי הענין ונכח לראות שקרובו איננו צודק בטענותיו, אמר לו, "אם תקח אותי לטוען הדבר יגרם לך הפסד", והלה מהר לפטר אותו מקף. (זכרון שלמה)

מדבר שקר תרחק (כז ז)

שמעתי מרבי בנימין מנדלזון זצ"ל אב"ד קוממיית, כי בעת שישב כתלמיד לפני הרב מטעפליק רבי אברהם שמשון פולנסקי זצ"ל לקבל שמוש בהוראה, ארע שהרב מטעפליק שאלו האם הוא רוצה לשתות תה, והוא השיב בשלילה.

אמר לו הרב מטעפליק, "באמת הרי הנך חפץ לשתות, רק אינך רוצה להטריחני, אם כך אמר האמת, שאאתה רוצה לשתות, רק אינך רוצה להטריחני". **אחר** ספר לו הרב מטעפליק על הרה"ק

פרשת משפטים

לא תגנוב

איש לא העלה על דעתו את התפנית החדה שתחול לפתע בין החתן לחותנו לאחר הנישואין שנערכו ברוב פאר והדר. העתיד היה נראה מבטיח והסערה לא נראתה באופק.

היה זה אחד מטובי הסוחרים בעיר מרקישוב שביקש למצוא חתן לבתו שהגיעה לפרקה. לאחר חיפושים נרחבים וביורורים מקיפים, שבמהלכם נפסלו שמות רבים של בחורים שלא התאימו לאותו סוחר, עלה שמו של בחור מצוין, בר אוריין ובר אבהן, תלמיד חכם וירא שמים, ממשפחה מיוחסת בישראל, שיושב היה על התורה ועל העבודה והכל מפליגים בשבחו. הסוחר המרקישובי יצא לבדוק את ההצעה וגילה כי אכן זהו ה'אתרוג' אותו הוא מחפש - פרי עץ הדר לגאון, לשם ולתפארת.

ביקש הסוחר המרקישובי מהשדכן שהעלה את ההצעה לקדם אותה ולהציע את בתו ככלה עבור אותו בחור מצוין, תוך כדי שהוא אינו עומד על המקח: אמור להורי הבחור כי הורי הכלה מתחייבים בזה לתת נדוניה של עשרת אלפים רובלים, ומלבד זאת אף יחזיקו את הזוג הצעיר 'קעסט', כשכל ההוצאות יהיו על חשבונם, במשך עשר שנים.

לשמע ההצעה המיוחדת נענו הורי החתן ואמרו כי גם עליהם לברר הן על הכלה והן על המחותר, והם מבקשים ארכה של שבועיים כדי למצות את הדרישות והחקירות בנידון. עד מהרה נודע להורי החתן כי הכלה המוצעת היא אכן בחורה מהוללה ורבת פעלים, רבות בנות עשו חיל והיא עלתה על כולנה. ראויה היא להיות עזר כנגד בנם המצוין.

גם על המחותר ביררו ההורים האם אמנם ביכולתו לעמוד בהבטחה שנתן, וגם בזה הוברר להם כי מדובר בסוחר ממוחל שידי רב לו בעסקאות שונות, והוא נחשב כבעל בעמיו במרקישוב. ב"ה, הפרוטה, ועוד יותר, מצויה בכיסו בהרחבה, ובידו האפשרות לקיים את שאמר והבטיח כנדוניה לזוג הצעיר.

כיון שהגיעו הורי החתן לידי החלטה

כי השידוך מוצא חן בעיניהם, בבחינת 'ענבי הגפן בענבי הגפן דבר נאה ומתקבל', הודיעו ההורים לשדכן כי מבחינתם ניתן להתקדם וכי הסוחר ממרקישוב יכול להגיע לעירם על מנת לומר לדבק טוב ולסגור את השידוך כראוי.

כששני הצדדים, הורי החתן והורי הכלה, ישבו נרגשים בטרם האירוסיין, עלה הנידון המתבקש, עליו שנינו במסכת קידושין (ט): "אמר רב גידל אמר רב: כמה אתה נותן לבנך? כך וכך! לבתך? כך וכך! עמדו וקדשו - קנו, הן הן הדברים הנקנים באמירה". שני הצדדים שאלו זה את זה מה התחייבות של הצד שכנגדם, והם הגיעו אל עמק השווה: הורי החתן התחייבו להלביש את החתן במלבושי כבוד של שבת וחול כראוי וכיאות, גם ליתן לבנם סבלונות וטבעת קידושין לפי כבודו. הורי הכלה התחייבו להלביש כך גם את בתם, ואף ליתן סבלונות, ומלבד זאת התחייבו נדוניה גדולה: עשרת אלפים רובלים, וגם להחזיק את הזוג הצעיר 'קעסט' במשך עשר שנים.

כיון שהעלו את הדברים על הכתב ב'זכרון דברים' ובאו הצדדים על החתום, שתו 'לחיים' בשמחה גדולה, כשהכל מהללים ומשבחים את החתן ואת הכלה אשר הוא ממש 'זיווג מהשמים', יען כי ארבעים יום קודם יצירת הוולד כבר אמרו עליהם בת פלוני לפלוני, ובוודאי יקימו בית נאמן בישראל.

עוד קודם החופה שנערכה במרקישוב, מקום מגורי הכלה, ביקשו הורי החתן את המחותר הנכבד אבי הכלה כי יקיים את הבטחתו על הנדוניה שהבטיח בשעתו. המחותר האדיב לא התאחר, הוא ניגש אל הכספת הגדולה שעמדה בחדר עבודתו, שלף ארנק מיוחד בו היה מוכן מראש חבילת שטרות של עשרת אלפים רובלים, והושיט לחתן שלא ידע את נפשו מרוב התרגשות, מאחר ומעולם לא עלה בידו להחזיק סכום כסף כה גדול.

לאחר החתונה וימי השבע ברכות שנחוגו בשמחה גדולה נסעו הורי החתן לביתם, והחתן נשאר במרקישוב, כשהוא סמוך על שולחן חמיו. סדר יומו של האברך היה מוקפד מאוד והוא שקד על לימוד התורה

בהתמדה רבה: מדי בוקר מהלך היה בשעה מוקדמת אל בית החסידים, שם היה שוהה שעה אחת ויותר קודם תפילת שחרית, וגם לאחריה היה לומד עוד שעה ארוכה. לאחר שהיה אוכל פת שחרית בבית חמיו, היה האברך שוקע בלימוד מעמיק של גפ"ת במשך שעות ארוכות, עד לשעות הערב, ולאחר תפילת מנחה וערבית שוב היה חוזר לבית חמיו שם היה אוכל את סעודת הערב כדי המלך.

לא זמן רב חלף מהחתונה כשבאחד הימים, לאחר שהאברך סיים לאכול את סעודת הערב, שהייתה באותו היום טובה ודשנה מתמיד, והנה הוא רואה את חמיו ממתין מולו ומבקשו לבוא עמו לחדר עבודתו, שכן דבר חשוב יש לו לשוחח עמו. לאחר דברי נימוסין מתבקשים ניגש החתן לתכלית השיחה:

שמע נא חתני היקר, דע לך שיש בידי הזדמנות עסקית נדירה ביותר בו יכול אני להכפיל ולשלש כל סכום שיהא בידי. כל אלף רובל יכול להיעשות לאלפיים או לשלשת אלפים רובל בלי כל טרחה מיוחדת, תוך פחות משלשה חדשים. כמובן שאני כבר הכנסתי בזה את כל כספי וחסכוניתי מכל השנים, והיות שדורש ומבקש אני את טובתך, עצה טובה אייעצך: תן לי את עשרת אלפים הרובלים שנתתי לך, ועוד כשלשה חדשים אשיב לך כפליים או שלש פעמים. אני אשקיע זאת עבורך במסחר הגדול, ואתה תיטול לעצמך את כל הרווחים.

החתן שמע את ההצעה והתלהב מאוד: הקלה היא בעיניו רווח של עשרת אלפים רובל או עשרים אלף רובל?! הלא גם סוחר היגע במסחרו אינו מרוויח סכומים כאלה כלאחר יד, ובפרט שהכסף הרי שוכב אצלו ללא כל שימוש והנה יכול הוא לעשות רווחים מופלאים. נענע החתן בראשו כמי שמשכים להצעה ורץ במהירות אל ביתו, שם הוציא ממקום המחבוא את כסף הנדוניה והביא אותו בשלמותו לחמיו.

החתן לחץ את ידו של חתנו ואמר לו כי הוא יכול להיות סמוך ובטוח שעוד שלשה חדשים הוא הופך לגביר בזעיר אנפין. במילים גבוהות הסביר החתן את טיב המסחר בו עומדים להשקיע את הכסף. החתן אמנם לא

הבין כי אין לו ברירה אחרת וכי עליו לעקור את מקום מושבו ממרקישוב לראדזין, וכך יוכל להמשיך כרצונו בלימוד התורה.

באותם הימים געשה ורעשה ארץ פולין לנוכח הידיעה כי רבה של קהילת וואנוואליץ הסמוכה ללובלין, הגאון רבי שלמה זלמן הכהן, המכונה 'רבי זלמן ליכוואז' נתפס עובר על חוקי המדינה והוא הוטל לבית האסורים. ומעשה שהיה כך היה: השלטונות הפולניים נתנו תקרה מסוימת לסכום אותו מותר לגבות כריבית על הלוואות. עיקר שוק הלוואות בריבית נתון היה בידי יהודים בעלי הון שעשו רווחים גדולים מכספים שהלוו לגויים תמורת ריבית. הלהיטות של שני הצדדים, הלווים והמלווים, להשיג הלוואות גרמה לכך שאחוזי הריבית הפכו להיות גבוהים מאוד, והשלטונות הפולניים אמרו לעשות לכך סוף: נקבעה תקרה של אחוזי ריבית, ומתן ולקיחת ריבית באחוזים גבוהים יותר הייתה עבירה פלילית חמורה ביותר.

אין לדעת מה בדיוק היה שם אולם רבי זלמן ליכוואז המשיך בשלו והיה נותן הלוואות לגויים תמורת אחוזי ריבית גבוהים יותר מהמותר בחוק. החגיגה הכספית נמשכה עד שאחד מלקוחותיו של רבי זלמן החליט לנקום בו והלשין עליו לשלטונות. עוד באותו היום הגיעו שוטרים חמושים לביתו של רבי זלמן, הוא הושלך לבית האסורים, כשהסכום לשחרורו בערבות עד למועד קיום המשפט עמד על סכום עתק של שלשים אלף רובלים.

העסקנים היהודיים עשו הכל כדי להשיג את סכום הכסף הענק שנדרש עבור שחרורו בערבות של רבי זלמן, והנה, ללא כל קשר, ממש באותם הימים הגיע הרה"ק מראדזין לעיר לובלין לשהות בקרב חסידיו המקומיים ואלו שהתגוררו בעיירות הסמוכות כמו מרקישוב וכיוצא בזה.

אחד מאלו שהגיעו לקבל את פני הרה"ק מראדזין היה חותנו של אותו אברך, וכשעבר לקבל שלום מהרבי, פתח הרבי ואמר לו בתמיהה: האם אתה מסתובב כאחד האדם, חופשי ומשוחרר?! היה דומה עלי כי גם אתה מוטל בבית האסורים בדומה לרבי זלמן ליכוואז.

החותן שהיה איש גס ומחוספס לא הבין, או לא רצה להבין, את שאלת הרבי, והמשיך בדרכו מבלי להשיב מאומה. כך בדיוק גם

לפרנסני. הבין את דברי חותנו, אך הוא סמך עליו בעיניים עצומות, הנהן בראשו בשמחה רבה, ונפרד ממנו לחיים ולשלום.

החותן אפילו לא טרח להשיב. הוא חיך בערמומיות ואמר שוב: הלא לא תחפוץ למות ברעב?! כדאי לך תיכף ומיד להשכיר עצמך למלאכה נאותה כדי שיהיה בכדי עבור מחייתך.

החותן אובד עצות, עומד המום, כאילו אחז בו השיתוק. מחשבתי מתרוצצות בבהלה עצומה, ולפתע הוא נזכר ברבי אשר גם הוא וגם חותנו נמנים בין מקהלות חסידי: הרה"ק רבי מרדכי יוסף אלעזר מראדזין זיע"א, והנה הוא שומע את עצמו אומר לחותנו: אין אתה מותר לי כל ברירה אלא לנסוע לרבינו בראדזין ולתנות בפניו את כל מסכת הצרות שאתה מסב לי על לא עוול בכפי.

החותן שהתגלה כאיש ערל לב וחסר מצפון לא השאיר אחריו ספיקות בנידון מידת היראת שמים והאמונת חכמים שלו, והוא גיחך בביטול וענה: איני מפחד ממנו כלל ועיקר! יכול אתה לומר לו ככל שעולה על דעתך, שהרי אין בכוחו לעשות לי ולא כלום.

כשמוע החתן מילים מזעזעות אלו, נפלה בליבו ההחלטה: עכשיו ממש הוא נוסע ממרקישוב לראדזין, אל הרבי, מספר לו את שאירע ומבקש ממנו עצה ותושיה.

הסמיך החתן מחשבה לעשייה, והנה הוא עומד מול הרבי ובוכה ממר נפשו עליו: אין צערי על כסף הנדוניה שחמי עשק ממני שלא כדת ושלא כדין, ובוודאי שאין אני מיצר על הרווחים שהוא הבטיח ליתן ולא נתן. כל שכואב לי הוא זה שחמי מכריח אותי לעזוב את כתלי בית המדרש ולהפסיק להגות בתורה יומם ולילה. בעזות מצחו הוא הצהיר כי הוא חדל מלתת לי את ה'קעסט' שהבטיח לי, ואם רצוני שלא למות מרעב - על כרחי לצאת לשוק העבודה ולמצוא לעצמי ולמשפחתי מזון ומחיה.

הרה"ק מראדזין שמע את הדברים בדומיה, ולאחר מחשבה קצרה ענה לו כמסיחו לדבר אחר: אל לך להיות בצער ובעגמת נפש על כך שחמין מסרב לתת לך 'קעסט' ועל כרחך מוכרח אתה להתבטל מלימודך כדי לעבוד; לא ולא, יכול אתה לשבת יחד עם שאר האברכים היושבים כאן בבית המדרש בראדזין, ומדי שבוע אשלח לך, כמו לשאר האברכים, סכום כסף ממנו תוכל לחיות. האברך המשתומם לנוכח התשובה

כשחלפו שלשת החדשים לא חשב החתן כי ראוי לשאול את חותנו היכן הכסף והיכן הרווחים, אולם כשכבר חלפה חצי שנה ואין קול ואין עונה מצידו של החותן, העז החתן ושאל את החותן בעדינות על כסף הנדוניה ועל הרווחים המובטחים. להפתעתו הרבה, החותן התחמק מתשובה ברורה וענה דברים שלא ממין הטענה.

לאחר שהחתן חזר ושאל את החותן במשך החדשים הבאים שוב ושוב על הכסף, הוא הבין לפתע כי הכסף נעלם ואיננו. החתן פנה לברר אצל יודעי דבר וחיש מהר נודע לו כי אין ולא הייתה מעולם השקעה כזאת בתנאים כאלה, וכי כל הסיפור היה אמתלה גרידא להוציא ממנו במרמה את כספי הנדוניה.

לדאבונו הרב של החתן האומלל, הסיפור לא הסתיים בכך. היה זה בלילה אחד, כשהוא הגיע לאכול את ארוחת הערב בביתו של חמיו, והנה הוא רואה שהבית חשוך ודלתותיו מוגפות. באותו לילה הוא מצא לעצמו דבר מאכל כדי לא ללכת לישון כשהוא רעב, אלא שגם למחרת בבוקר, בשעה הקבועה לארוחת הבוקר, שוב הוא רואה שדלתות הבית מוגפות. הוא התקרב באיטיות ולהפתעתו הוא שמע קולות מתוך הבית. הוי אומר, הוא הבין, דלתות הבית נגעלו בפני, למען לא אוכל לבוא בשערם על מנת לאכול.

המום כולו, חוזר האברך לבית המדרש, ושם הוא פוגש את חותנו ממתין לו. בפנים חתומות אומר לו החותן: דומני כי גם אתה מבין שדבר מאוס הוא לאכול לחם חסד ו'נהמא דכיסופא' על שולחני מדי יום ביומו. אין זה טוב עבורך וגם עבורי, ולפיכך, החל מרגע זה ואילך, מתכבד אתה למצוא לעצמך מלאכה מפרנסת, כשכל עבודה מכבדת את בעליה, ומהכסף שתרוויח תוכל לחיות אתה ואשתך.

דמעות נצצו בעיני האברך האומלל כשהוא מצא את עצמו מהלך מהפח אל הפחת, והוא שאל את חמיו: הלא בתנאים סוכם שאקבל עשר שנים קעסט - לאכול על שולחני, והנה לא חלפה אפילו שנה אחת כשאתה מנשלני מכל אשר לי, כשתחילה הוצאת ממני את כל כסף הנדוניה במרמה ובכחש, ועתה מסרב אתה לקיים את הבטחתך

היה בשעה שהרה"ק מראדזין עמד לחזור מלובלין לביתו בראדזין, שוב הגיע החותן לברכת פרידה ושוב שאלו הרבי כשאלה זו על היותו חופשי ומשוחרר, וגם בזו הפעם לא הטה האיש אוזן קשבת לשאלתו הרבי ולמשמעות העמוקה המצויה בדברים אלו.

עם שובו של החותן לביתו במרקישוב המתינה לו הפתעה לא נעימה: מכתב הזמנה דחוף לבית המשפט! האיש שנבהל מאוד רץ אל עורך דין בכיר שיבדוק את הסיבה בעבורה הוא נקרא למשפט, והוא הופתע לשמוע כי אחד הסוחרים הגדולים, גוי שונא ישראל, עימו עמד בקשרי מסחר ענפים תובע אותו באשמת גבייה כפולה.

אותו סוחר העמיד שורה של עשרים עדים שיעידו כי הסוחר היהודי המרקישובי תובע הימנו חוב שאותו כבר שילם במלואו. העדים טענו בערכאות כי הם בעצמם ראו את תשלום החוב, ועתה מבקש היהודי לעשות הון שלא בצדק והוא תובע שוב את תשלום החוב שכבר נפרע, והם תובעים מבית המשפט להעניש את הסוחר היהודי בעונש מאסר ארוך כפי שקובע החוק.

הסוחר המרקישובי שראה כי כלתה אליו הרעה, לא זו בלבד שהוא עומד להפסיד את כסף החוב שלפי האמת כלל לא שולם אלא הוא גם עומד להיות נמק שנים ארוכות בבית האסורים, הבין למפרע כי על זה בדיוק רמז לו הרה"ק מראדזין בשאלתו האם הוא עדיין חופשי ומשוחרר. בשעה שהרבי שאל אותו זאת, המכתב מבית המשפט כבר נשלח אליו, והרבי ברוח קדשו ראה כל זאת.

תחילה ביקש האיש לנסוע בעצמו אל הרבי ולבקש את ברכתו, אלא שלפתע הוא הבין את המשמעות העמוקה שיש בדבר: אין זה צירוף מקרים גרידא, בוודאי זה עונש מהשמים שבא עליו על כך שהציק לחתנו החף מפשע, גזל את כספו, נטל את מזונותיו ושיקר עליו ללא הרף. יש דין ויש דיין. התבייש האיש לנסוע אל הרה"ק מראדזין, והחליט לשלוח את חתנו השני שיסע עבורו אל הרבי ויבקש את ברכתו.

ויהי כשמוע הרה"ק מראדזין את דברי החתן השני של הסוחר המרקישובי לא השיב לו מאומה על עצם דבריו, רק אמר לו: הנה בית המדרש לפניך, שב ללמוד שם עד אשר אצווה לקרוא לך משם.

ובמרקישוב, יושב הסוחר אובד עצות. חתנו הראשון נסע לראדזין ולא שב משם. עתה גם חתנו השני אינו חוזר מראדזין, ויום המשפט קרב ובא. אם יורשע במשפט - הרי שאת השנים הקרובות הוא יבלה מאחורי סורג וברית. מה לא יעשה האדם עבור נפשו ועבור חירותו?! קם הסוחר המרקישובי ונסע בעצמו אל הרה"ק מראדזין.

עם כניסתו לחדר, עוד בטרם פתח את פיו בדברים, פנה אליו הרבי ושאלו בקול תקיף: הלוא התפארת ואמרת שאינך ירא ומפחד כלל, כי מה אפשר לעשות לך, ומדוע באת עכשיו לכאן?! הסוחר, נבוך ומבויש, החל לבכות בקול ולהתחרט על מעשיו הרעים. במשך שעה ארוכה חזר בתשובה שלמה על מעשיו הרעים וקיבל על עצמו על העתיד להטיב את דרכיו, ובכלל זה להחזיר לחתנו האברך הצדיק את כל אשר גזל ממנו ולמלא אחרי כל ההתחייבות שהבטיח לו, ולהוסיף לו כהנה וכהנה כדי לפייסו ולסייע בידו ללמוד במנוחת הנפש.

ראה הרבי כי הוא אכן מתחרט בלב שלם וכי יש בדעתו לשנות את דרכיו לטובה, ואמר לו: מבטיח אני לך כי תצא זכאי בדין, ולא זו בלבד אלא שתוכל גם לנקום כראוי באותו גוי שונא ישראל שהעליל עליך את עלילה זו. ראה נא לנקום בו כראוי ולתבוע ממנו סכומי כסף גדולים על האשמת שווא זו שהטיח בך. עתה שלח הרה"ק מראדזין לקרוא לשני חתניו והורה להם לנסוע חזרה עם חותנם למרקישוב.

הגיע יום המשפט, אלא שלהפתעת הסוחר הגוי התובע, העדים עליהם ביסס את תביעתו לא הגיעו לבית המשפט. כנראה שהעדים נתקפו בפיק ברכיים עקב פחדם להעיד עדות שקר והם סירבו להגיע. הסוחר ראה כי העדים אינם מגיעים, וביקש מאנשי בית המשפט שיביאו אותם על כרחם.

היה זה צעד אוילי מצידו של הסוחר הגוי שכן אותם עדים שהביאו אותם בעל כרחם לא הסתירו את האמת וסיפרו לבית המשפט גופא דעובדא היכי הווה: סוחר זה ביקש להעליל עלילת שקר על היהודי החף מפשע וביקש מהם להעיד כדבריו. אנו מסרבים לעשות כדבריו, שכן האמת היא נר לרגלנו, ונבקש מבית המשפט להעניש את הסוחר המעליל כראוי לו. שמע זאת הסוחר הגוי ומיהר להתחנן לפני היהודי שלא יתבענו לדין על עלילת שקר זו, והוא ניאות לתת

לו סכום כסף ענק תמורת ויתור זה.

מני אותו היום והלאה כיבד הסוחר המרקישובי את חתנו מאוד ותמך בו ככל יכולתו בכדי שיוכל לשבת וללמוד בהתמדה רבה, ואף למד על כוחם הגדול של הצדיקים ועל רוח קדשם (מסיפוריו של הגה"ק רבי יצחק הכהן הוברמן צוק"ל מרעננה).

סיפר רבינו הרה"ק השפת אמת מגור זיע"א: בעת שבא פעם ראשונה לקאצק, ראה בכל צרכי הבית שהמה מתנהגים שלא על פי סדר ובלי השגחה, ועל ידי זה היה חסר כמה פעמים איזה חפץ מבית, על ידי גניבות שהיה שכיח תמיד, והמשמש ר' פייבול היה צווח על הרבנית ע"ה, בזה הלשון: ולמה לא יגנבו, 'עס איז אללעס אפען אין הפקר אהן השגחה' [=הלוא הכל פתוח והפקר וללא השגחה]. ויהי כי שמע זאת הרה"ק מקאצק זיע"א צווח בקול גדול: פייבול, הא כתיב 'לא תגנבו', ובשעה ששמע הרה"ק השפת אמת את קולו חוצב להבות אש של הרה"ק מקאצק היה נדמה לו כאילו חומה בצורה עומדת עד שאין אפשרות לגנוב שום דבר מחמת הלאו של 'לא תגנבו' (שיח שרפי קודש).

דרש הרה"ק הפני מנחם זיע"א (אוצר דרשות' ח"א עמ' 5): השמיעה והרצון צריכים להיות בטוב וכראוי. ואמרו ז"ל (מכילתא פרשת משפטים) מה ראתה אוזן שתמצע מכל אברים, היה רבן יוחנן אמרה כמין חומר: אוזן ששמעה 'לא תגנבו' והלך וגנב, היא תמצע מכל אבריו. וקשה, הרי הגניבה נעשתה באמצעות הידים ולא על ידי האוזן והיה לה להיד להירצע. והגיד החידושי הרי"מ ז"ל, שאילו היתה שמיעת האוזן כראוי והיה לימודו כדבעי לא היה ביכולתו כלל לגנוב ולכך רוצעים את האוזן. השפת אמת ז"ל סיפר, שכשהיה בקאצק בהיותו בן תשע שנים גנב מהטיש גביע כסף. נכנס ר' פייביל משמש ואמר: וכי פלא הוא שגנב, הרי הכל הפקר כאן? ושמע זאת הרבי מקאצק מהחדר האחר וצעק: אה הפקר היכן הוא 'לא תגנבו'?! ואמר השפת אמת, שצעקה זו ששמע בינקותו עדיין מהדהדת באזניו, כך צריכה להיות השמיעה בציווי של 'לא תגנבו', שהוא מורה לאדם שאין ליגע אף במה שנדמה כהפקר כי באמת העולם אינו הפקר וכך יש לשמוע ולקלוט היטב את כל דברי התורה.

מלון ירוזן וזוזושים נלאים מלוט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אבניצרא שליט"א

מִי־הֵיָא חֲזֵי־הֵא

חֲזֵי־הֵא דְאִזְרֵי־הֵא
יְסוּד חֲדָשׁ וְנִפְלֵא עַל הַפְּרָשָׁה

רק כלפי חוץ נאה להם לישראל להיראות עניים

לבית, מסירים ממנו את הרסן וקושרים אותו באבוס ונותנים לו תבן ומספוא לאכול. וזה הדבר שבאו חז"ל ללמדנו בכך שדימו את העניות לישראל כסוס, דהיינו, שבעיני כל האומות נהיה נראים כעניים כדי שלא יקטרגו עלינו, אבל בבתינו יהיה לנו כל טוב, כדמיון הסוס שאמנם בהיותו בשוק חוסמים את פיו ברסן ונראה כעני שאינו יכול לאכול, אך בבואו לביתו פותחים לו את הרסן ומאכילים אותו כל טוב. וכדכתיב (תהלים קיב ג) 'הון ועושר בביתו'.

השפע מסלק העניות במצוות

וכך פירש מהר"י מבעלזא ע"ה על מה שאמרו חז"ל (ב"ק צב). בתר עניא אזלא עניותא, שבפשוטו היינו שהעניות הולכת ונדבקת אחרי העני. אך בדרך רמז פירש, שהאותיות שאחר אותיות 'עני' בסדר האלפא ביתא הם אותיות 'כסף', שלאחר האות ע' נמצאת האות פ', לאחר נ' היא האות ס', ולאחר האות י' נמצאת האות כ', הרי לך אותיות כסף, וזה 'בתר עניא אזלא עניותא' שע"י האותיות שאחר העני' שהם כסף, 'אזלא עניותא' הולכת ומסתלקת העניות, וכדברינו, שע"י שיש להם שפע לישראל מסתלקת מהם עניות במצוות שיכולים ע"י כך לקיים תורה ומצוות בהידור.

כעין זה יש לפרש גם דרשת חז"ל (ב"ק פג): על הפסוק בפרשתנו 'עני תחת עין' שיתן לו ממון דמי העין, כי אותיות 'כסף' הם תחת אותיות 'עין', והחובל בעין חבירו יתן לו 'כסף' שהוא 'תחת עין'. ואם אמנם בגלות נתקיים בנו 'יצא מבת ציון כל הדרה' (איכה א ו) מן הדין שגם את ההדר הזה של 'יאה עניותא לישראל' יצא מבת ציון ויהיה לכל ישראל שפע רב וכל טוב סלה.

השמח בחלקו זוכה לעשירות

עצה לעשירות ניתן ללמוד מדברי הגמרא אלו 'בתר עניא אזלא עניותא', שלפי זה נראה שגם העשיר הולכת אחרי העשירות והוא מוסיף להתעשר. אך צריך להבין הכיצד באה אליו העשירות הראשונה, ובמה הוא שונה מן העני שכבר מתחילתו הלכה אחרי העניות. אלא תחילת העשירות היא כשהאדם שמח בחלקו, ועל ידי שמסתפק בחלקו ושמח בו הרי הוא עשיר, וכיון שהוא עשיר השמח בחלקו זוכה שתלך אחרי העשירות גם במובן הפשוט ויהיה מתעשר והולך.

עין תחת עין (כא, כד).

מדריך הצדיקים להמשיך שפע פרנסה והרחבה על בני ישראל, ואף שיעקב אבינו ע"ה אמר למה תראו עצמכם כאילו אתם שבעים. כל זה בפני האומות, אבל בתוך הבית פנימה מן הראוי שיהיה לכל יהודי כל צרכו בהרחבה, שיוכל לקיים מצוות ה', כמו כבוד שבת ולגדל את בניו לתלמוד תורה, וכן שאר המצוות, לפיכך היו הצדיקים פועלים בכל עת להמשיך על ישראל שפע רב בהרווחה.

מִילְתָּא דְפְלִיָּאָה

העוסק בתורה זוכה להשפעה מיוחדת של אור ה' ומעין מציאותו יתברך

ויאמר ה' אל משה עלה אלי הרהר והיה שם ואתנה לך את לחת האבן והתורה והמצוה אשר קתבתי להורתם (כד, יב).

כשאישי ישראל יושב ועוסק בתורה הקדושה, מלבד עצם קיום מצות תלמוד תורה שהיא שקולה כנגד כל המצוות, וזולת ההשפעות הטובות היורדות עליו משמי מרום וברכות המיוחדות ללומדי תורה, הרי הוא זוכה גם להשפעה מיוחדת במינה שהיא האור שבתורה, שאינה ככל ההשפעות היורדות ממנו יתברך שמו לצורך בריותיו, אלא הוא מעין מציאות האמיתית שלו יתברך שמו לעד, והוא מה שמחלק האדון יתברך שמו מכבודו ויקרו ליראיו, כמו שהאריך בזה רבינו משה חיים לוצאטו ע"ה בספרו דרך ה' (ח"ד פ"ב), והעוסק בתורה הקדושה בתנאים הראויים למעלתה הרי הוא מכניס אור גדול לתוככי נשמתו, אור ה' יתברך בכבודו ובעצמו, ובכך הוא משלים את כל חלקי נשמתו וימשיך תיקון והארה לכל הבריאה כולה.

רצון הקב"ה שיידבקו בו ולכן צמצם אלהותו בתורה ובכך ברא העולם ומלואה בביאור הדברים יש להביא את דברים היסודיים שכתב המאור עינים (בחוקות), וראה עוד בדבריו ריש פרשת בראשית) שהיות ורצה הקב"ה שיוכלו הברואים להתדבק בו יתברך בכל חלקי הבריאה, ומאידך הרי אי אפשר ליצור את הבריאה מעצמותו יתברך שהוא אור אין סוף בלי גבול ותכלית, שכן הנבראים הם בעלי גבול ותכלית ובאופן כזה לא יוכלו להתדבק בו, על כן צימצם הקב"ה את אלהותו בתורה, ואז ברא את הבריאה כולה על ידי התורה כדאיתא בזוהר (תרומה קסא. ובכ"מ) אסתכל באורייתא וברא עלמא.

כמו כן הוא באדם שהוא עולם קטן (תנחומא פקודי ג, תקו"ז תיקון ע' קל): שגם הוא נברא בצלם אלקים של התורה כנרמז בפסוק (במדבר יט ד) 'זאת התורה אדם וגו', ומכיון שחכ הפועל בנפעל (מו"ח ח"ב פ"ד), נמצא שבכל דבר יש חיות מהחלק האלוהי ממעל שהושם בתוכה, ועל ידי כך ניתן אפשרות לכל הברואים ולכל המקומות להתעלות מחשכת החומר וממדרגות התחתונות למעלות עליונות ולהשיג יתרון האור מן החושך.

ברזא דאח"ד

רמזים נפלאים על סדר הפרשה

סוד צמצום אלהותו בתורה כבר נרמז במתן תורה

הקב"ה באמרו (שמות כ ב) 'אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים' דוקא ולא 'אשר בראתי שמים וארץ', כמו שדקדקו המפרשים שלכאורה היה חידוש הרבה יותר גדול לומר 'שבראתי שמים וארץ' דהיינו יש מאין, אך לפי דברינו יתורץ שכל התכלית של יציאת מצרים הייתה כדי שיקבלו ישראל את התורה כדכתיב (שם ג יב) 'בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה' בגילוי אלוהותו בשלימות, אם כן גם הגילוי שהיה ביציאת מצרים ובקריעת ים סוף היה הכנה לגילוי הנורא של מעמד מתן תורה.

על כן ביציאת מצרים הטעימים הקב"ה מגילוי שכינתו כמו שדרשו בכתוב 'ובמורא גדול' זו גילוי שכינה, וזה הגילוי היה מתנה מן השמים בלי הכנה מצידם, כדי שיטעמו קצת בבחינת 'טעמו וראו כי טוב ה' (תהלים לד ט), כשלאחר מכן היו הצריכו לעשות הכנה דרבה של חמשים יום עד מתן תורה, כדי שיכינו את אשר יבואו להיות ראויים להשראת שכינה באופן תמידי על ידי העסק בתורה הקדושה.

כל איש ישראל מלא שמות הקדושים שהרי נברא על ידי התורה

ועל דרך זה יתבאר היטב מאמרם ז"ל (זוהר אחרי עג). קודשא בריך הוא ואורייתא וישראל חד אינון, כלומר שהקדוש ברוך הוא צמצם אלהותו בתורה ובתורה נבראו ישראל, נמצא ששלשתם מחוברים ומקושרים יחד. וכן נראה לרמז ענין זה בפסוק (שמות א א) 'ואלה שמות בני ישראל', אל תקרי 'שמות' אלא 'שמות', רוצה לומר שכל אחד מישראל מלא שמות הקדושים, על פי דברינו הנ"ל שאיש ישראל נברא על פי התורה שהיא כולה אור מעין מציאותו יתברך, והרי ידועים דברי הזוהר הקדוש (האזינו רחצ): 'אורייתא שמא דקודשא בריך הוא, וכביאור הרמב"ן ע"ה (הקדמה על התורה) שהרחיב בענין זה שכל התורה כולה שמותיו של הקב"ה יתעלה שמו לעד, נמצא שאיש ישראל הנברא על ידי התורה גם הוא מלא שמות הקדושים.

הקרבנות עצמם, וגם כפרת העוונות קלה יותר כשהיא על ידי לימוד התורה, כדאיתא בגמרא (ר"ה יח). בזבח ומנחה אינו מתכפר אבל מתכפר הוא בתורה, ומי שתורתו אומנותו אינו צריך לסגף עצמו לכפר על עוונותיו אך ילמד יותר מן הרגלו, והטעם נראה, שאם אלהותו של הקב"ה נמצאת בתורה הרי שזו הדרך הטובה והישרה לאיש מישראל לחזור בתשובה ולהדבק בשורשו - חלק אלוה ממעל הנמצא בתוכו.

מעמד מתן תורה הנורא כשצמצם הקב"ה אורו הבהיר בתורה הקדושה

ונראה עוד, שעל אף שנתגלה הקב"ה בפרהסיא כמה פעמים במשך הדורות, בתחילה התגלה בבריאת העולם כשאז ביום הששי נברא רק אדם הראשון ועדיין לא נבראו כל כלל ישראל, ואחר כך במצרים ובקריעת ים סוף התגלה הקב"ה והראו באצבעם ואמרו כולם 'זה אלי ואנוהו' (שמות טו ב) כשאפילו שפחה זכתה לראות את ההתגלות.

ואף על פי כן כמה גדול היה מעמד מתן תורה פי כמה וכמה משאר הגילויים כפי שמפורט כל המחזה באריכות בפרשת יתרו ובפרשת ואתחנן, גילוי אלהות נורא, האש הגדולה והאורות, הבהירות וההשגות ביחד עם כל ההשפעות, 'פנים בפנים דיבר ה' עמכם בהר מתוך האש' (דברים ה ד), 'וירד ה' על הר סיני וגו' (לעיל יט כ), תורה ניתנה בג' דברים באש ובמים ובמדבר וכו', 'ומשה עלה אל האלקים וגו' (שם פסוק ג), כששלש פעמים עלה משה רבינו ע"ה לשמים ושהה שם בסך הכל למשך מאה ועשרים יום, וכל זה לכבוד מתן תורתנו הקדושה. כי בתורה נתן הקב"ה את אלהותו ואורו הבהיר בשחקים, וממילא נעשה רושם גדול בכל העולם לשעה ולדורות, 'קול ה' בכח קול ה' בהדר' וגו' (תהלים כט ד) מהדהד לכל הדורות, 'קול גדול ולא יסף' (דברים יט ה) כמו שתרגם בתרגום אונקלוס 'ולא פסק'.

'אשר הוצאתיך מארץ מצרים' ולא אשר בראתי שמים וארץ
ועל פי זה יבואר על נכון מדוע התחיל

ויאמר ה' אל משה עלה אלי ההרה והיה שם ואתנה לך את לחת האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורתם (כד יב).

כבר נרמז בדברי חז"ל הקדושים שסוד הצמצום של אלהותו יתברך שמו ניתן בתורה ומתהווה לאדם שלומד אותה בקדושה ובטהרה, כאשר דרשו (שבת קה). בפסוק הראשון (שמות כ ב) שנאמר בעת מעמד מתן תורתנו על הר סיני - 'אנכי ה' אלקיך', אנכי נוטריקון אנא נ'פשי כ'תבית י'הבית, כלומר כל האלהות שלי נתתי בתורה. או אז נתקיימה התנאי שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית שיקבלו ישראל את התורה ויתקיים העולם (שבת פח.). ומני אז מתקיימת נבואת ירמיה הנביא (ירמיה לג כה) 'אם לא בריתי יומם ולילה, חוקות שמים וארץ לא שמתי, ואלמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ (פסחים סח:), שהרי הבריאה נבראה על ידי התורה שהיא אלהותו של הקב"ה, וכשתחסר התורה בעולם יחסר הבסיס והיסוד שעליו הושתת העולם.

תורה נמשלה לכל הדברים הנצרכים לקיומו של העולם והאדם

הדבר פשוט שבכוונת מכוון ברא הקב"ה את העולם על ידי התורה כדי שלא יהיה קיום לעולם בלי תורה, וכמו שאמר התנא (אבות פ"א מ"ב) 'על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים'. ולפיכך נמשלה התורה לאש ולמים שהם יסוד קיומו של עולם, וכן נמשלה ללחם וליין ולחלב שהם קיום האדם כדכתיב (משלי ט ה) 'לכו לחמו בלחמי ושתו ביין מסכתי', והוסיף דוד המלך ע"ה להמשיל את התורה לדבש 'הנחמדים מזהב ומפז, ומתוקים מדבש ונופת צופים', וכן נמשלה לכל אוצרות העולם כדכתיב (תהלים קיט קסב) 'שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב', כי התורה היא יסוד קיומו של העולם בכלל והאדם בפרט.

ולא בגשמיות בלבד נמשלה התורה לכל הדברים היסודיים, אלא גם ברוחניות, שהרי אמרו חז"ל שתלמוד תורה כנגד כולם, ועוד אמרו (מנחות קי). שהעוסק בתורת הקרבנות כאילו הקריב

בדיבורו יכול האדם להצטרף לעדות השטן בשמים ולהיפך בלימוד זכות

מעמדו בעבודת ה' כפי לימוד הזכות שלו

דבר זה הוא סימן על מעמדו של אדם בעבודת בוראו, ועד כמה שהוא רואה כל אדם מישראל בעין טובה, זהו הסימן שנפשו מתוקנת ומבוררת מכל סיג ופגם, וכפי מעלת האדם כך הוא מלמד זכות אפילו על הפחותים שבישראל, כמו שאמר הרה"ק רבי גדליה מליניץ ע"ה בשם רבו המוכיח מאניפולי ע"ה, כי צדיק קטן בכוחו ללמד זכות על רשע קטן, וצדיק גדול מלמד זכות אפילו על רשע גדול, ומשיח ילמד זכות אפילו על רשעים גמורים, ועל ידי כן יחזירם בתשובה ותבוא הגאולה.

עד כמה הייתה עבודת לימוד זכות אצל צדיקי הדור יש ללמוד מהמסופר על רבי לוי יצחק מברדיטשוב ע"ה שהלך עם תלמידיו, וראו עגלון המושח ומשמן את גלגלי העגלה בעת התפילה, ביקשו לגעור בו, ענה לעומתם הרה"ק, הביטו וראו עד כמה גדלה עבודתו של העגלון, אף בעת שמושח את גלגלי העגלה זוכר הוא מהקב"ה ומתפלל אליו. הרי לנו דוגמא כיצד אפשר להסתכל בהיבט שונה על מעשי האדם. ואף אנו המצפים לגאולה וישועה שומה עלינו להתאמץ ככל האפשר ללמד זכות על כל יהודי באשר הוא, וכך נזכה לביאת משיח צדקנו במהרה בימינו אמן נצח סלה ועד.

דיבורו של האדם משפיע על גזר הדין בשמים

על כן יש לו לכל אדם לייגע עצמו בלימוד זכות כי בשמים מקשיבים לקול זה ומכריעים על פי לימוד הזכות שמלמד אדם על חברו, שכידוע, כל דיבור שיוצא מפיו של האדם עושה רושם בשמים, ועל כן יפלט ויכלכל דבריו במשפט ללמד זכות על כל יהודי באשר הוא, ועד כמה משפיע דיבורו של אדם נוכל לראות בדברי הפלא יועץ ע"ה שהאריך בכך, ואלו דבריו: ידוע שהקב"ה חפץ שילמדו סניגוריא על ישראל על הכלל ועל הפרט וכו', והטעם הוא, כי כל אשר ידבר האיש עושה רושם ומעורר פמליא של מעלה, אם מדבר קטיגוריא מעורר המקטרגים, ואם מדבר סניגוריא מעורר סניגורים ודבריו עושים פירות, עכלה"ק.

הוא עונה ופוסק על גזר דין שלו בעצמו, ולכן צריך האדם מאוד להיזהר שלא לחרוץ דין על שום אדם, כדי שלא להביא עצמו לידי סכנה.

ולכן גם כתבו צדיקים שההכנה לימי המשפט בראש השנה היא ע"י לימוד זכות כדברי הקדושת לוי (שופטים ד"ה שופטים): 'שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך כו' ושפטו את העם משפט צדק' (דברים טז יח). דהנה הקדוש ברוך הוא שופט את כנסת ישראל בבוא יום המשפט בגודל רחמיו וחסדיו, אך צריכין אתערותא דלתתא לעורר את המידה של רחמנות למעלה, ועל ידי מה נתעורר אותו המידה של חסד, כשאנו למטה מתנהגים בחסד ומלמדים זכות על כל איש מישראל לדונן לכף זכות, ואז על ידי זה גם מלמעלה נתעורר אותו המידה, ומלמדן גם עליו וגם על כל זרע ישראל חסדים, ואם כן האדם מעורר בעובדא שלמטה השער העליון לפתוח שערי חסד להריק ברכה על כל זרע ישראל.

הארות רוחניות כפי לימוד זכות שיש לו

ולא רק בגשמיות אלא גם ברוחניות, כשיהודי רואה טוב ומלמד זכות על כל אחד מישראל זוכה להגיע לקדושה יתירה כדברי הרה"ק רבי נפתלי מרופשיץ ע"ה על הפסוק (במדבר ה י) 'ואיש את קדשיו לו יהיו' כי המזכה את הרבים זכות הרבים תלוי בו (אבות פ"ה מ"ח), וזהו שנאמר 'ואיש את קדשיו', כשמקדש את אחרים בקדושה ותשובה לו יתברך, 'לו יהיו' שעל ידי זה משפיעה הקדושה גם עליו. ויש להוסיף בדבריו, כי כאשר מרבה קדושה לאחרים בכך שמלמד עליהם זכות ומוצא בכל מעשיהם קדושה, זוכה שגם עליו יושפע נהורא. כך מוצאים אנו בבני ישראל שרצו להתקרב לקב"ה כדי לקבל את התורה, והכינו את עצמם באחדות שלימה ולימוד זכות כמו שכתוב (שמות יט ב) 'ויחן שם ישראל נגד ההר' ופירשו צדיקים, שהיה כל אחד מוצא חן וחסד בעיני חברו.

אל תִּשֶׁת יָדְךָ עִם רָשָׁע לְהִיטֵעַ חַמְסָא (כג, א).

יש להיזהר שלא לקטרג על שום אדם מישראל, ולהיפך מצוה לספר בשבחן של ישראל, ואפילו חברו נוהג שלא כהוגן יזהר מלדבר בגנותו, כפי שביאר הרה"ק רבי מרדכי מנשכין ע"ה (רשפי אש משפטים) על הפסוק (שמות כג א) 'אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס', כי השטן אין לו נאמנות לקטרג בשמים על בן ישראל, וגם אם הוא מוסר עדות בבית דין של מעלה הרי אינו כי אם עד אחד, והתורה אמרה (דברים יז ו) 'על פי שנים עדים יקום דבר', ועצת השטן היא להמתין עד שימצא יהודי מספר רעה על חברו, ואז הוא מצרף אותו אליו להיות כמו שני עדים כדי להכריע הדין לרעה.

ועל כך הזהירה התורה 'אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס', 'רשע' הוא השטן, וצריך להיזהר שלא להצטרף עם השטן להיות עמו עד חמס כנגד יהודי אחר. ולכן גם כשצריך לגנות אדם רשע, יאמר בפירוש שאינו מגנה את האדם כי אם את מעשיו הרעים. ובודאי כאשר מלמד זכות על חברו מצטרף להעיד עם אותם המלאכים המליצים זכות על חברו ויגרום בדיבורו שיזכה חברו שידונו אותו לזכות.

המלמד זכות על חברו גורם טובה לעצמו

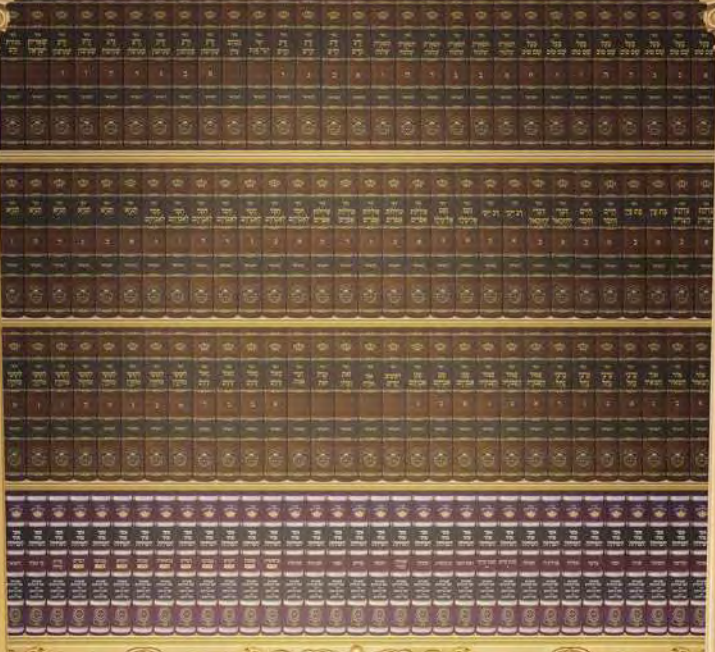
ובאמת אינו גורם בדיבורו רק לחברו אלא פועל בזה טובה גדולה עבור עצמו, כי הרבה פעמים עומד האדם לדין בפני בית דין של מעלה על מעשיו, ואין הדין נפסק בשמים בלי הסכמת בעל דין בעצמו, וכמו שאמר הבעל שם טוב ע"ה שקודם גזר הדין שואלים להסכמת כל באי עולם, וגם את האיש הנדון בעצמו שואלים לדעתו, וכיון שהוא מסכים גוזרים את הדין על פיו, והסביר הרה"ק רבי נחמן מברסלב ע"ה (ליקוטי מוה"ר"ן תורה קיג) שבודאי אין אדם מסכים לחרוץ דינו לרעה, אלא שמביאים אותו מן השמים לידי טעות, ומגלגלים שישאלו אותו כעין זה על אדם אחר, והוא אינו יודע שבהבל פיו הוא גוזר את פסק הדין שלו בעצמו, וזהו שאמרו חז"ל (אבות פ"ג מט"ז) 'ונפרעין מן האדם מדעתו ושלא מדעתו', היינו שמבלי דעתו

יצא לאור ע"י מכון אור לישורים
© כל הזכויות שמורות
אין להעתיק או להצטט ללא אישור
מפורש בכתב ממכון אור לישורים

דברי יחזקאל
בני יששכר
בת עין
אור לשמים
תפארת שלמה
צדקת הצדיק

אוהב ישראל
עבודת ישראל
מאור ושמש
מנחם ציון
יסוד העבודה
זרע קודש

בעל שם טוב
תולדות יעקב יוסף
נועם אלימלך
קדושת לוי
חיים וחסד
יושר דברי אמת

לזכות עופר פנחס בן צילה שיחי' · קרן בת רונית שתחי' טל
אדמונד שיחי' בן איזה · רונית בת ינינה יעל · בנימין בן אסתר כל יוצאי חלציהם שיחי'
להצלחה רבה ומזפלה בכל מעשה ידיהם, ולאריכות ימים ושנים טובות מתוך בריאות ונחת
· לעילוי נשמת צילה בת דורה צביה ומאיר ע"ה ·

☎ להצטרפות חייג עכשיו: 04-8628888 ודגליון בדרך אליך

You can now subscribe and get journal delivered to your door.
Call 718-407-2479 or email otzarpninei@gmail.com